

הזדה למזעזעז

גיליון שבועי ללומדי סדר קדשים בדף היומי | עיונים • פנינים • הלכות • מושגים • תמונות

מצוות זרוע לחיים וקיבה

מתוך הספר "מצוותך שעשועי" ברשות המחברים שליט"א

מצוות ראשית הגז עמוד 10
שילוח הקן עמוד 21
פטר חמור עמוד 22

המצוה ומקורה

השוחט בהמה כשרה,¹ צריך להפריש הזרוע הלחיים והקיבה וליתנם לכהן, ומקיים בזה שלש מצוות עשה² [מלבד מצות בדיקת בעלי חיים, עי' להלן בפרק י"ד]:

א) "וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצִּאֲנָנְךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לָךְ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ" (דברים י"ב כ"א), וכן הוא בסה"מ להרמב"ם (מ"ע קמ"ו) שנצטוינו בזה שהרוצה לאכול בשר, צריך לשחוט הבהמה כדין.

ב) "וְנָתַן לִכְהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקִּיבָה" (דברים י"ח ב'), וכ"ה בסה"מ (מ"ע קמ"ג), שנצטוינו ליתן הזרוע הלחיים והקיבה לכהן.³

ג) "לְכֹל קְדָשִׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָה לְחֶק עוֹלָם" (במדבר י"ח ח'), שצריך לנהוג במתנות כהונה כמלכים במאכליהם (רמב"ם ביכורים פ' ט' הל' כ"ז).⁴

ההקפדה על המצוה

מצוות נתינת זרוע לחיים וקיבה לכהן היתה צריכה להיות מצויה מאד בינינו, שהרי בארצנו הק' שוחטים כמה מאות בהמות בכל יום, אבל המציאות היא, שמרוב הבהמות הנשחטות, לא נותנים המתנות לכהן כראוי, והאמת שענין זה אינו דבר חדש, מפשטות דברי לשון הטור משמע שמצוה זו אינה נוהגת בזמננו, אלא שהבית יוסף מפרש את כוונת הטור על חו"ל, ואילו אנו מדברים על ארץ הקודש.

ובספר החינוך (מצוה ת"ז) כתב: "ועכשיו אין בנו כח על הטבחים להכריחם ליתנם, וקוי ה' יחליפו כח" ע"ש. ובספר גז צאנך (מתנת חלקוסי' ל"ה עמ"ר ר"ז-ט) הביא שיטות שונות בספרי האחרונים, חלקם

מעידים שבזמנם לא נתנו המתנות כלל, וחלקם מעידים שנתנו רק כמה פרוטות לכהן, ויש שהעידו שאכן בזמנם נתנו המתנות, ויש מן האחרונים שטרחו למצוא טעם למה הקילו במצוה זו.

וז"ל החזו"א (שביעית סי' ב' או' ו'): "ומה שלא נהגו כן בארץ ישראל, הוא משום שאנו מעלין לכהונה ע"פ עצמו, וכו' ואכתי חייבין להעלותן בדמים, והאחרונים כתבו שיש לנהוג בא"י עי' סי' ס"א ובאחרונים⁵.

ובספר דמשק אליעזר (חולין פרק י"א אות ע"ה) כתב שהטעם שהקלו, הוא מפני שהמתנות ניתנו לכהנים כדי לפרנסם, והיות שבזה"ז בעונותינו אין להם בשר מהקרבנות, לחמי תודה, חרמים ושדה אחוזה וכדו' כדי לחיות מהם, ובין כך צריכים הם להתפרנס ע"י עצמם, לא חשו לתת להם גם מתנות אחרות, ושם באות ס"ג הוסיף: "ומה שכתבתי לא כתבתי אלא למנהגא, לכן בעל נפש יקח אשה כהנת".

והגר"מ שטרנבוך בספרו תשובות והנהגות (ח"ג סי' שמ"ו) כתב, שיש צד לומר שמתנות כהונה הם כמו העבודה בבית המקדש, שבזה צריכים הכהנים שטרי יוחסין, והואיל ובזמננו אין לכהנים אלא חזקה לא צריכים לתת להם המתנות כהונה.

עוד שמענו שישנם אלו שמשתפים כהן או גוי בבעלות הבהמות, אבל מעיקר הדין זה לא מועיל אלא לזמן קצר (עי' שו"ע סי' ס"א סע' כ"ד).

מאידך מצינו בספרי האחרונים שגדולי הדורות החשיבו מאד מצוה זו והשתדלו לקיימה: בספר מחזיק ברכה להחיד"א (סי' ס"א ס"ק י"ט): "משתדלים לקנות גדיים כדי לקיים המצוה לא זולת, וכן ראוי לעשות לחזר לקיים מצותיו ית' כהלכתו 'ונתן לכהן הזרוע

1. עי' להלן בענין חיוב נתינת בזה"ז אם הוא מה"ת או מדרבנן (קיצור דינים סע' ב') ואם חייב לתת גם בחו"ל (שם סע' ג').

2. עי' להלן (קיצור דינים ס"ב) אם הוא מצות עשה בזה"ז. ועי' להלן (נר"ל ס"ק מ"א) במה שאומרים "הנני מוכן ומזומן וכו'".

3. ואם נותן שלשתם, מקיים המצוה ג' פעמים, כן משמע ממש"כ בירושלמי (מעשרות פ"ג ה"א): "רבי עקיבא היה לוקח שלשה מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין". וכ"כ תוס' בנזיר (ל"ח ע"ב ד"ה ועל זה), "[ענבים] לחים ויבשים קרא יתירא הוא ולכתוב ענבים והוי לחים ויבשים במשמע אלא לחייב על זה בעצמו שאם אכל ענבים לחים ויבשים בהתראה אחת שהתירו אל תאכל ענבים לוקח שתים ואפי' הן מין אחד וטעם [אחד] כיון שהם שני שמות". פ"א אף שענבים לחים ויבשים נכללים בלא תעשה אחד במנין המצוות, מ"מ נזיר האוכל שניהם בבת אחת, עובר על ב' פעמים על אותו לא תעשה, ולוקח שנים, בהתראה אחת. ואפשר שאין זו ראייה, שיש לחלק בין מצות לא תעשה למצות עשה.

4. ואולי נכללת מצוה זו במצות אכילת קדשים (מצוה עשה פ"ט).

5. והובאו דבריו גם בספר דרך אמונה (להגר"ח קניבסקי, פ"ט ביכורים ס"ק י').

הגיליון מוקדש לרפואת אאמז"ר רבי ישעיהו צבי בן אסתר | לרפואת הגאון הצדיק רבי חזקיהו דב הכהן בן שושנה לרפ"ש בתושחי"י
דבורה בת פרלה לרפואה שלימה | חי ערן בן עליזה לרפואה שלימה | אסתר הענדל בת רייזל לרפואה שלימה

הלחיים והקיבה ביראה ואהבה ושמחה רבה.

במעשה רב (סי' ק"ג ובחלק מן הדפוסים סי' ק"ה), כתב שהגאון מוילנא השתדל לעשות מצות זלו"ק (הובא לעיל חלק א' פי"ג).

ובשו"ת חתם סופר (חלק יו"ד סי' ש"א): "רגיל הייתי ליתן מתנות כהונה זלו"ק לגיסי ז"ל בעל כהנת, וכן דרכי בכל יו"ט לשחוט בהמה ולהפריש ממנה מתנות, וכן ראשית הגז".

ועי' לעיל (ח"א שם) שהבאנו שהחפץ חיים (שהיה כהן) קיבל זרוע לחיים וקיבה בהתלהבות גדולה על קיום המצוה, ועי' עוד מה שכתבנו שם בשם ערוך השולחן. ועוד ע"ש מה שהבאנו בשם ספר כרתי ופלתי (סי' ס"א ס"ק ו') שהידרו לקיים מצוות אלו בחו"ל, וגם שלחו כסף עם אנשים שנסעו לארץ ישראל, כדי שיקנו וישחטו שם כבשים, ויתנו זלו"ק עבורם.

והנה, הגם שבארנו צדדי היתר שונים כלימוד זכות על המנהג, ומתוך הדברים למדנו את המציאות שכך נהגו רוב העולם, עד שמצוה זו כמעט נשכחה מאתנו, מ"מ, בזמננו כאשר דרא בעזה"י, ובזמן האחרון רוב ועדי כשרות התחילו לדקדק במצוה זו, מי במקצת ומי יותר, ובודאי ראוי לכל מי שיראת ה' נגע בלבבו להשתדל לקיימה.

וכדי לזכות לקיים המצוה כהלכתה, צריכים ליתן את הדעת על כמה פרטים חשובים שאם אין מדקדקים בהם, ספק אם תתקיים המצוה כתקנה, ויבוארו אי"ה בהרחבה בפרק שלפנינו.

קיצור דיני נתינת זרוע לחיים וקיבה ומצוות שחיטה⁷

א. חיוב נתינת זרוע לחיים וקיבה לכהן, הוא רק בבהמה טהורה.⁸

ב. לדעת רוב הראשונים החיוב הוא מן התורה גם בזה"ז.⁹

ג. מצוות זלו"ק נהגת גם בחוץ לארץ¹⁰, אמנם יש חולקים וסוברים שרק בהמה שנשחטה בארץ ישראל¹¹ חייבת במתנות, וכן נוהגים, ומי שמחמיר בזה תבוא עליו ברכה¹².

ד. הקונה בהמה כדי לקיים המצוה, צריך לקנותה באופנים הראויים, עי' לעיל (פרק א' סעי' י"ד-ט"ו) פרטי הדינים. ומפני שעניני קנינים הם רבים ומסובכים יש להתייעץ עם בקי בדינים אלו ולא רק לסמוך על מה שכתוב שם.

ה. גם להחזו"א¹³ שסובר שת"ח יחמיר ע"ע שלא לגדל בהמה דקה בשוב בארץ ישראל אפילו בזה"ז, כדי לקיים מצות זלו"ק אין מקום להחמיר לקנות ע"ד להחזיקה פחות מל' יום¹⁴.

ו. כאשר קונה זכר מישראל, צריך לדקדק שאינו בכור¹⁵, וכאשר קונה נקבה ממנו, צריך לדקדק שלא יהיה שותפות לגוי בקנה ובושט שלה¹⁶.

ז. השוחט בהמה, חיה, או עוף מקיים מצות עשה של "וזבחת"¹⁷. גם בעל בהמה הממנה שליח לשחוט בהמתו, מקיים מצוה זו¹⁸.

ח. אחד השוחט לאכילה ואחד השוחט בשביל רפואה, בשביל גוים, או בשביל כלבים, חייב במתנות¹⁹.

ט. אחר שחיטת הבהמה ובדיקתה²⁰ חל חיוב נתינת זרוע לחיים וקיבה לכהן.

י. שחט ונמצאת טרפה פטור ממתנות²¹.

יא. ואלו החלקים שצריך ליתן לכהן: [ציורים אלו לקוחים מספר

6. ההלכות בפרק זה מבוססות בעיקר על: רמב"ם - הל' ביכורים פ"ט, ושו"ע - יו"ד סי' ס"א, ספר דרך אמונה על הרמב"ם להגר"ח קניבסקי, ספר גז צאנך חלק "מתנת חלקו" להר" משה מנחם רוזנר, ובמצוותיו חפץ מאד להר" שלמה רוזנר. ועי' לעיל (פרק א') פרטים נוספים ששייכים למצוה זו.
7. דיני שחיטה כפשוטם, עיקרם לשוחטים ובודקים שצריכים לידע ענינים אלו, הנוגע לנו הוא רק אופני מינוי השוחטים כשליחים, כדי שנקיים אנו את המצוה על ידם.
8. ולא חיה (רמב"ם שם ה"ה), ועי' ש"ס הדין במין היוצא מחיה ובהמה.
9. כ"כ ברמב"ם (שם ה"א) וז"ל "מצוה זו נהגת תמיד בין בפני הבית בין שלא בפני הבית", ובצה"ל (או"מ"ח) כ' בשם החזו"א שלפי הרמב"ן והרשב"א היא מדרבנן בזה"ז.
10. כ"כ ברמב"ם (שם) וז"ל "מצוה זו נהגת וכו' בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ". וביאר הד"א (ס"ק י"א) "משום שהיא מצות הגוף".
11. וגם בארץ ישראל, לא כולם נהגו לקיימה, עי' בהקדמת הפרק.
12. עי' ד"א (ס"ק י"א), ועי' בשו"ת חתם סופר (חיו"ד סי' ש"א) שנהג לתת המתנות בחו"ל, והחפץ חיים כ' בספרו ספר מצות הקצר (מצוה נ"א): "נוהגין כרבי אילעאי (חולין קל"ו ע"א) ואין נותנים, ויש מיחידי סגולה שמחמירין, וראוי ונכון לעשות כן, כדי לקיים מצות עשה זו". ובדרך אמונה מסיק שם: "המחמיר לתת בחו"ל תבוא עליו ברכה". ועי' בפתיחת הפרק שהבאנו השיטות בזה. ועי' לעיל (פ"א נר"ל ס"ק כ"א) מה נקרא ארץ ישראל לענין זה.
13. מובא בארוחת רבנו (ח"ד עמ' ר"א), מדין המשנה (ב"ק ע"ט ע"ב) "אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל", ופרש"י: "משום ישוב א"י שמבעיר את השדות, וכל שדות א"י סתמן דישראל", אמנם השו"ע (ח"מ סי' ת"ט ס"א) פסק: "והאידינא, שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות, נראה דשרי", ובימינו, אמר החזו"א (כמבואר בארוחת רבינו הנ"ל), אף שעכשיו רוב שדות של ישראל, מ"מ קשה להחזיר הדבר לאיסורו הראשון, אבל הוסיף שבכ"ז ת"ח יחמיר לעצמו. אמנם הכפתור ופרח (פ"ה), אוסר מדינא לגדל בהמה דקה בא"י בזה"ז, וכ"כ שבט הלוי (ח"ד ח"מ סי' רכ"ז), ויביע אומר (ח"ג ח"מ סי' ז'). ונראה שאף לדעתם שרי לגדל לצורך קיום מצות זלו"ק, וכמו שיתבאר.
14. כ"כ הרמב"ם (נזקי ממון פ"ה ה"ז) לגבי הקונה צאן לשחיטה לצורך חג או למשתה בנו, וה"ה לקונה צאן לכל דבר מצוה.
15. מפני שבכור אפילו בעל מום פטור ממתנות, רמב"ם (ביכורים פ"ט ה"ב), שו"ע (יו"ד סי' ס"א סעי' י"ט). ובכור תם אסור בכלל בשחיטה, רמב"ם (בכורות פ"ג הל' א'), ועי' יו"ד (סי' ש"ו סעי' ה' וסי' ש"ט סעי' א'). ובהמה בעלת מום ספק בכור, חייבת במתנות (מפני שממ"ז מגיע הזול"ק לכהן או משום מתנות או משום בכור), רמב"ם (שם הל' ג').
16. מפני שבארצנו הקדושה בדרך כלל מוכרים הקנה והושט של מבכירות לגוי, כדי שע"י שותפות זו, יפטר זכר הנולד ראשון מקדושת בכור, ושותפות זו פוטרת מן המצוה, עי' להלן (סעי' י"א) ועל כן אם אכן יש בהלחיים שותפות גוי, פטור מנתינת הלחיים לכהן (רמב"ם ביכורים פ"ט הל' י"ב, שו"ע יו"ד סי' ס"א סעי' כ"ו), ואם רוצה לקיים המצוה גם על הלחיים, צריך למצוא את הגוי השותף כדי לקנות ממנו את חלקו בחזרה. ובזמננו המכירה מתבצעת בדרך בערב פסח, ולכן יכול לקנות בהמה תוך צעירה תוך נתינת הראשונה, לפני שמוכרים הקנה וושט שלה לגוי.
17. ספר המצוות להרמב"ם (מצות עשה קמ"ו) וכן מנו שאר מוני המצוות. וי"א ששחיטה היא רק תיקון הלאו של נבלה (הובא בפמ"ג בהקדמה להל' שחיטה ד"ה השורש הב' ובכף החיים יו"ד סי' א' ס"ק ב' ע"פ הריב"א בתוס' - שבועות דף כ"ד ע"א ד"ה האוכל ותשכ"ץ).
18. כ"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה כ"א). וכ"כ בכף החיים שם, וז"ל: "יש ליתן בהמה או עוף לשוחט ויאמר לו, אתה תהא שלוחי לשחוט זאת ויהיה כאילו אני בעצמי קיימתי מצות השחיטה לתקן את מצוה זו במקום עליון וכו' דקיי"ל שלוחו של אדם כמותו".
19. רמב"ם (שם הל' ו'), שו"ע (יו"ד שם סעי' ו').
20. וז"ל הטור (בתחילת סי' ס"א): "אחר שבדק ומצא כשר שיפריש המתנות". וכ"כ בד"א (ביכורים פ"ט ס"ק ק"ב בשם הכף החיים).
21. שו"ע (יו"ד שם סעי' ו'). ואפילו ספק טרפה פטור, ש"ך (שם ס"ק ג'), והובא בד"א (שם ס"ק ל"ב). ומטעם זה אין כדאי לקנות בהמה מגוי מפני שמצוי בהם טרפות (עי' לעיל בפתיחת הפרק). ובתשובת הגר"ח קניבסקי (הובאה להלן בסוף הפרק - תשובה ט') כתב, שיכול ליתן המתנות לכהן שיודע בו שהוא מחמיר על עצמו באיזה חומרא ולא יאכל אותה, ועי' דרכי תשובה (יו"ד סי'

"שיחת חולין" ברשות המחבר).

(א) הזרוע, והיא ב' הפרקים העליונים מתוך ג' פרקים של הרגל הקדמית הימנית.²²

(ב) הלחיים, והוא הלחי התחתון²³, דהיינו מהפרק של הלחי עד הטבעת הגדולה²⁴ של הקנה, וכולל הלשון²⁵.

(ג) הקיבה, והיא הכיס של המאכל שבמעי הבהמה היותר קרוב לדקים²⁶.

יב. עור וצמר הזרוע והלחיים,

וחלב²⁷ הקיבה, אם ניתנים עם המתנות או לא, תלוי במנהג המקום²⁸.

יג. כהנים ובנותיהם פטורים²⁹ מנתינת זרוע לחיים וקיבה.

יד. אף הלויים ובנותיהם פטורים, ומפני שהלויים פטורים רק מספק³⁰, יכול בן לוי להדר לקיים המצוה מספק ותע"ב³¹.

טז. השותפים חייבים בנתינת זל"ק³², אבל מי שיש לו שותפות עם כהן, לוי, או גוי, פטור³³.

טז. ישראל שאשתו בת כהן פטור³⁴, ומי שיש לו שותפות עמו גם פטור³⁵. ואם בעלה של הבת כהן רוצה, יכול לקיים המצוה, באופן שיתנה שאשתו לא תזכה במתנות של בהמתו³⁶.

יז. יהדר ליתן בעצמו לכהן ולא ע"י שליח³⁷. ובשותפים די שיתן אחד מהם³⁸.

יח. מותר לאכול מהבהמה לפני שנותנים המתנות לכהן, אם לא ממידת חסידות³⁹.

יט. אם אינו מפרשי המתנות בזמנים המפורטים לעיל (פ"א סי"ט-כ'), י"א שעלול לעבור על העשה והלאו הכתוב שם⁴⁰, אמנם מפשטות השו"ע והמפרשים משמע שהוא רק כדי שלא להחמיץ המצוה.

כ. אחרי ההפרשה, אם אינו נותן הזל"ק בזמנים המפורטים לעיל (שם), י"א שעלול לעבור על העשה ולא תעשה הכתוב שם⁴¹, ויש אומרים ששאר מתנות כהונה אינן כתרומ"מ ומתנות עניים⁴², ולכל הדעות צריך להזדרז בקיום המצוה⁴³.

ס"א סעיף ו' ס"ק כ"ח) שמביא שיש שמפקקים על זה, ומטעם זה כ' הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף פ"א - תשובה ס"ב), שראוי לכתחילה ליתן לכהן שכן יאכל אותם. עוד כ' הגר"ח קניבסקי (הובאה להלן בסוף הפרק - תשובה ח'), שאם הבעלים אינו אוכלן משום חומרא, והכהן אוכלן, מקיים המצוה לכו"ע.

22. יו"ד (שם סעי' ב'), ע"פ רש"י ור"ן. אמנם, בפ"י המשניות לרמב"ם (חולין פרק הזרוע ד"ה גר) משמע, שהזרוע היא ב' פרקים התחתונים. ועל רמב"ם (ביכורים פ"ט הל' י"ח) שכתב: "אי זהו הזרוע, זרוע של ימין מן הפרק של ארכובה עד קד של ידו שהן שני איברים זה מעורה בזה". ועל ד"א (ס"ק קמ"ט, צה"ל שם או רצ"ו, ובה"ל שם ד"ה מן הפרק) שנשאר צ"ע מה כונתו במש"כ "כף של ידו", האם הוא מה שהבהמה דורסת עליה כמו שפי' בפי"ה מ", או שכונתו למעלה בתוך הירך כרש"י ור"ן. ובמעשה רב (או ק"ג) מובא שאע"פ שהגר"א סובר שרק העצם העליונה [המקביל לירך ברגל האחורית] היא הזרוע, מ"מ למעשה נתן שתי עצמות.

23. בעברית נקראת "הלסת התחתונה" ובאנגלית "bottom jaw". ובערוך השלחן כ' שיש מחמירים כדעת תרגום ירושלמי [הקרוי יונתן] והספרי (שופטים קס"ב לפי גירסת הגר"א) לתת גם את הלסת העליונה.

24. והטבעת הגדולה אינה בכלל, אבל שיפוי הכובע בכלל, ד"א (ס"ק קנ"ז).

25. רמב"ם (שם), ושו"ע (יו"ד שם סעי' ג').

26. (יו"ד שו"ע סי' מ"ח ס"א).

27. היינו עם צירי [ז"א השומן], וי"א עם קמץ, צה"ל (שם אות ש"ג בשם רש"י).

28. ד"א (שם ס"ק קס"ג ובה"ל שם או ש"ז בשם הט"ז). ומאחר ובימינו הרבה מקילים שלא לתת המתנות לכהנים כראוי (עי' בהקדמה לפרק זה), לכן קשה לברר מה המנהג בזה.

29. שו"ע (יו"ד שם סעי' כ"ב וכו').

30. ז"ל הרמב"ם (שם הלכה ח'): "וספק הם הלויים אם הם בכלל 'העם' או לא, לפיכך אין נוטלין מהם". כונת הרמב"ם למה שדרשו בחולין (קל"א ע"ב) מהפסוק: "זהו יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה נתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה", דרך אלו שהם "עם" חייבים זל"ק.

31. כף החיים (יו"ד סי' ס"א ס"ק ק"ז), וכך היא דעת הגר"ש הלוי וואזנר, וכ' הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה י"ד) שיש צד לומר כן, אמנם אם רוצים לקיים המצוה וקונים ישראלים יחד עם לויים, יעשו תנאי שאם הלויים פטורים מהמצוה, ושותפותם מפקיעה החיוב מהישראליים, הלויים אינם קונים, כדי שלא יקלקלו את חיוב הישראליים.

32. חולין (קל"ה ע"א), והטעם מפני שלא נקרא חסרון בבעלותו של כל אחד מן השותפים.

33. רמב"ם (שם הל' י'), שו"ע (יו"ד שם סעי' כ"ה), והטעם שהרי חסר להישראלים חלק מהמתנות, והלימוד ממה שכתוב בתורה "לְחַיִּים", ומדייקים הראשונים "ולא חצי לחיים", עי' ד"א (שם ס"ק פ"ז-פ"ח).

34. רמב"ם (שם פ"ט הל' כ'), שו"ע (יו"ד שם סעי' ח'). ומקור הדין כתבו הראשונים (ב"י בשם רשב"א ר"ן וטור), ממה דאיתא בגמרא שיכול לתת לבעלה של כהנת (עי' להלן סעי' י"ד), וא"כ כ"ש הוא עצמו פטור מלתת. ועל בשו"ת רע"א (קמא כתבים סי' ר"ג) ובמרחשת (ח"א סי' כ"ז), שדנו בזה.

35. כ"כ בד"א (פ"י בה"ל ד"ה השותפין), ונשאר בצ"ע על מש"כ בספר גז צאנך (עמ' ל"ד) בשם המרחשת שם ששותפות עם בעל כהנת או לוייה אינו פטור, וצ"ע, מפני שבעיון בדברי המרחשת, אין מוכרח מדבריו כמו שכתב הגז צאנך משמו, ובמקור ברוך (ס"ג ק"ג) כ' ששמע מהגר"ח קניבסקי, שאביו [בעל "קהילות יעקב"] כשרצה לקיים מצות זל"ק, הקפיד שלא לשתף בעל כהנת ובעל לוייה.

36. כף החיים (שם ס"ק מ"ז) בשם מחזיק ברכה להחיד"א, ועל גז צאנך (עמ' ק"ז ס"ק י"ג, ועמ' נ"ג ד"ה ובהנת), ובעל כהנת שקנה בהמה כדי לקיים המצוה ולא התנה, צ"ע אם מקיים המצוה, כ"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף פ"ג - תשובה כ"ז), לענין ראשית הגז, וה"ה לזל"ק. עוד כ' שם, שמי שעושה תנאי זה, שלא יתן הראשית הגז אח"כ לאשתו, וה"ה לזל"ק.

37. מלבד דין "מצוה בו יותר מבשלוcho", שהוא הידור בכל המצוות, כאן יש טעם נוסף שטוב ליתן בעצמו, מפני שיש מפרשים בספרי, שרק הבעלים יכול ליתן המתנות לכהן ולא על שליח (עי' ד"א ביכורים פ"ט ס"ק ו', ובה"ל שם או ל"ט), שהקשה על מפרשים אלו ונשאר בצ"ע.

38. ואין חסרון לשאר השותפים מצד "מצוה בו יותר מבשלוcho", כי אי אפשר בענין אחר, כ"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה ה"ו), ועוד כ' שם (שם תשובה ז'), שגם אין חסרון ממש"כ בספרי, להמפרשים הנ"ל בנר"ל הקודמת. וע"ע לעיל (פ"א ס"ז) עוד בענין שותפות.

39. רמב"ם (פ"ט הל' י"ד), שו"ע (יו"ד שם סעי' ה'), ובדרך אמונה (על הרמב"ם שם ס"ק ק"ב).

40. ד"א (שם ס"ק ק"ב), בשם דרכי תשובה (סי' ס"א ס"ק כ"ה), שאומרים שעוברים אחרי ההפרשה.

41. חזו"א (בכורות י"ז או ב'), והובא בד"א (שם ס"ק ו').

42. עי' ד"א (פ"י ס"ק צ"ט) שמביא גז צאנך (עמ' ק"ב או נ"ט) בשם טורי אבן (ראש השנה ד' ע"א) ועוד אחרונים, שהרי לא נזכרו בברייתא (ראש השנה ד' ע"ב) בין הדברים שעוברים עליהם ב"בל תאחר".

43. ממש"כ הטור ושו"ע (יו"ד ס"א ס"ה) כתוב "מצוה להפרישים מיד", ומהביאור הגר"א (ס"ק ו') שכותב שהוא מהגמרא (חולין ל"ז ע"א) "משום רבי נתן אמרו שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה". משמע שהוא רק משום שלא להחמיץ המצוה, ועל מש"כ לעיל (פ"א נר"ל ס"ק מ"ד וס"ק נ"ד).

· כא. נותנים המתנות לכהן, לבת כהן, או לבעלה⁴⁴, או לאשת כהן מדעת בעלה⁴⁵.

· כב. יותר טוב ליתן כל המתנות לכהן אחד מאשר לחלק לכמה כהנים, אלא אם כן הבהמה גדולה⁴⁶.

· כג. סדר העדיפויות לאיזה כהן יתן המתנות, ע"ל לעיל (פרק א' סעי' כ"ג).
· כד. האופן שיתן לכהן, ע"ל לעיל (פרק א' סעי' כ"ב).
· כה. כשנותנים זל"ק לכהנים, הברכה היא: "אקב"ו על נתינת זרוע לחיים וקיבה לכהן", אבל דעת רוב הפוסקים שאין לברך⁴⁷.
· כו. אין הכהן מחויב לאכול את המתנות⁴⁸. ואם אוכלם, יש לו לקיים מצות "למשחה"⁴⁹ על ידי שיאכל אותם באופן שערב לו ביותר, והכהן מקיים מצוה זו בכל קזית שאוכל, ואם כל האופנים שונים אצלו, יאכלנו צלי ובחרדל⁵⁰, אבל אם הכהן המקבל מכר או נתן אותם לאחר ואפי' לכהן אחר, השני אינו מקיים מצוות "למשחה"⁵¹.
· כז. זל"ק הם חולין, והכהן יכול לעשות בהם כרצונו⁵².

· השוחט עומד ומברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְׁחִיטָה.**

· השוחט מכוין להוציא את בעלי הבהמה [אם יש כמה שותפים - את כולם] במצות שחיטה, ושוחט הבהמה.

· אחרי בדיקת הבהמה והסכין, מפרישים הזרוע והלחיים והקיבה (ע"ל בקיצור דינים סעי' י"א מה היא כל אחת מן המתנות).

· מסדרים המתנות עם עורם וחלבם על מגש מהודר לכבוד המצוה.

· הנותן אוזז המגש שהזרוע לחיים וקיבה עליו, ועומד מול הכהן כשהכהן יושב [וי"א שגם הישראל יושב].

· לפני הנתינה יש אומרים זה⁵³:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, הנני מוכן ומזומן לבדוק בהמה בסימניה, [אם יש כמה שותפים - בשליחות כל בעלי הבהמה], לקיים מצות עשה שצוני בוראי יתברך בתורתו הקדושה, כמו שנאמר: "ואת החיה אשר תאכלו", עם כל תרי"ג מצוות הכלולות בה. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

· קונים בהמה בשביל כל השותפים בקנינים הראויים (ע"ל קיצור דינים פרק א' סעי' י"ג-ד).

· לפני שבדקים סימני טהרה, יש אומרים זה⁵³:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, הנני מוכן ומזומן לבדוק בהמה בסימניה, [אם יש כמה שותפים - בשליחות כל בעלי הבהמה], לקיים מצות עשה שצוני בוראי יתברך בתורתו הקדושה, כמו שנאמר: "ואת החיה אשר תאכלו", עם כל תרי"ג מצוות הכלולות בה. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

· חולין (קל"ב ע"א), וכן פסק הרמב"ם (שם הל' כ'), ושול"ע (י"ד שם סעי' ח'). וע"ל בר"ן שהטעם הוא משום שאשתו כגופו. היינו שמה שנותן לבעל כאילו נתן לאשתו.

· רמב"ם (שם הל' כ'), וע"ל ד"א (שם ס"ק קס"ה). ושול"ע (י"ד שם סעי' ח').

· רמב"ם (שם הל' י"ז), שול"ע (י"ד שם סעי' ט').

· ע"ל ד"א (פ"ט ס"ק ב'), וגז צאנך (עמ' ע"ב ע"ד ועמ' קט"ז). וע"ל לעיל (פ"א סעי' כ"ה) מה לעשות במקום ספק ברכה.

· ובספר פאת השולחן (הל' ארץ ישראל סי' ג', בבית ישראל ס"ק ל"ט), כתב על הגר"א מוילנא, וז"ל: "היה נוהג לברך על נתינת המתנות". ובמעשה רב (ס"ק ק"ה) ויש דפוסים שנדפסו בס"ק ק"ה) כתב בשמו, וז"ל: "וגם שחט עגל ונתן זרוע ולחיים עם הלשון והקיבה לכהן וברך ג"כ שהחיינו". וממה שלא כתוב במעשה רב שלפנינו שהגר"א ברך על נתינת המתנות, העיר בדרכי תשובה סי' ס"א ע"א שזה סותר למה שכתוב משמו בפאת השולחן הנ"ל, אבל מצאנו בדפוס הראשון של מעשה רב כתוב שברך על הנתינה, וכן בד"א ביכורים פ"ט ס"ק א' הבין שלפי המעשה רב, הגר"א בירך על הנתינה, ע"ש ובצה"ל שם.

· וע"ע בענין שהחיינו על המצוות לעיל (פ"א סעי' כ"ו).

· אבל לכתחילה ראוי ליתן לכהן שיאכל אותם, כ"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף פ"א - תשובה ס"א-ב).

· ע"ל לעיל בפתיחת הפרק, ומקורו מחולין (קל"ג ע"ב), וכן פסק ברמב"ם (ביכורים שם הל' כ"ז), ושול"ע (י"ד שם סעי' י"ב). וע"ע בענין נתינת המתנות לעיל (פרק א' סעי' כ"ב-כ"ג).

· שול"ע (י"ד שם). וע"ל ד"א (ביכורים פ"ט ס"ק ר"ג).

· ד"א (ס"ק קע"ז).

· רמב"ם (שם הל' כ'), וע"ל ד"א (שם ס"ק קע"ז-קע"ט).

· ע"ל לעיל פ"א נר"ל ס"ק ז' בענין אמירה זו.

· ע"ל לעיל פ"א נר"ל ס"ק ז' בענין אמירה זו.

· ע"ל לעיל פ"א נר"ל ס"ק ז' בענין אמירה זו.

· אף שלפי רוב הדעות מצות זל"ק היא מה"ת אף בזה"ז, לא כתבנו כאן הנוסח כמו במצוות מה"ת, "לקיים מצות עשה שצוני בוראי יתברך בתורתו הקדושה, כמו שנאמר", כדי לחוש לשיטת שבוז"ז המצוה היא רק מדרבנן (ע"ל לעיל נל"ר ס"ק ט'), וכש"כ בביכורי יעקב (הל' לולב סי' תרנ"ח ס"ק א') שיש לחשוש בזה לכל תוסף. וכ"כ בשול"ת דברי יציב (מהאדמו"ר מקלויזנברג, הגה"צ רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם, או"ח סי' רי"ד) וז"ל: "הנוסח לשם יחוד הנהוג לומר, לקיים מצות עשה של ספירת העומר כמו שכתוב בתורה, זה לי ימים רבים שמנהגי לדלג על תיבות הללו, ולומר לקיים מצות ספירת העומר, וכתוב בתורה וכו', כיון שלדעת רוב הפוסקים ספירה בזמנ"ז דרבנן, ושמתחית שמצאתי כעת בארצות חיים החדש, שהביא כן בשם ספר מאורי אור, עיין שם. וביותר יש לחוש בזה לפי שיטת הרמב"ם סוף פ"ב מה"ל ממרים, שבכלל כל תוסף שלא לומר על תקנת חכמים שהיא דבר תורה, שהאריכו בזה הרבה, וא"כ חשש איסור כל תוסף יש בדבר. ואולי י"ל בנוסח הנדפס לחוש לדעת הני רבוותא שחיובה דבר תורה, דאם יכוין רק לצאת מצוה דרבנן י"ל דהיא חסרון כוונה". וכ"כ בתשובות והנהגות (הגר"מ משה שטרנבוך, ח"ב סי' רמ"ז). אמנם בהליכות שלמה (הגרש"ז איוערבאך, ספירת העומר פ"א ס"ב) כתב וז"ל: "מה שיש אומרים קודם הספירה 'הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ספירת העומר', אין בזה חשש כל תוסף". ובדבר הלכה (שם ס"ק ב') כתב: "ומה שאומרים 'כמו שכתוב בתורה', יש לפרשו דחכמים תקנו כמו שכתוב בתורה וכו'".

• הנותן עומד ומברך (בלי שם):

בְּרוּךְ אַתָּה (בלי שם) מְלֶכֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְתִינָת זְרוּעַ לַחַיִּים וְקִיבָה לִפְנֵיךְ.

קיום המצוה

[אם יש כמה שותפים הנותן מכוין להוציא כל השותפים בהמצוה]:

• נותן לכהן המזומן לפניו את הזרוע לחיים וקיבה

• מיד כשהגיעו המתנות לידי הכהן, נתקיימה המצוה.

• בכל כזית שאוכל הכהן מהזרוע, הלחיים והקיבה מקיים מצוה.

ברכת שהחיינו:

אם אפשר, יברך על פרי או על בגד חדש שהחיינו, ומכוין גם על מצוות נתינת זרוע לחיים וקיבה לכהן:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיְמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה.

[ויברך על הפרי ברכתו הראויה.]

ישמח שזיכהו הקב"ה לעשות מצוות אלו, ויתפלל שיזכה לעשות את כל מצוותיו [וראו באותו זמן לומר את התפילה שהבאנו בתחילת הספר ובסוף פרק א].

תשובות ממרן הגאון רבי חיים קניבסקי בענין מצוות זרוע לחיים וקיבה ושחיטה

זרוע לחיים וקיבה

(א) האם יכול לקיים מצוות נתינת זל"ק לכהן בנקבה שמכרו הקנה ווהט לעכו"ם או שהוא ספק?

תשובה: הרי מדינה שותפות גוי פטור

(ב) שאלתי כת"ר האם יכול לקיים מצוות זל"ק בנקבה שמכרו הקנה ווהט לעכו"ם, וענה לי "הרי מדינה שותפות גוי פטור", האם ז"א שפטור מפני שהלחיים כולל חלק מהקנה ווהט ופטור רק הלחיים עי"ז?

תשובה: נכון

(ג) מי שהיה לו רק הזרוע והקיבה בבהמה ונתן אותו לכהן, האם יש ענין לקנות בהמה אחרת כדי לקיים המצוה בהלחיים?

תשובה: אולי

(ד) האם יש ענין שבעל הבהמה יתן הזל"ק לכהן במקום השוחט?

תשובה: גם אם הוא נותן מקיים המצוה

(ה) אם יש כמה שותפים בבהמה, אם אחד מהשותפים נותן לכהן "זרוע לחיים וקיבה" בנוכחות כולם, האם יש להאחרים חסרון של "מצוה בו יותר מבשלוcho"?

תשובה: מסתבר שלא {עי' פ"א נר"ל ס"ק י"ב, פרק זה ס"ק ל"ח}

(ו) כתב לי כת"ר "מסתבר שאין חסרון של "מצוה בו יותר מבשלוcho" כשאחד משותפי בהמה נותן הזל"ק לכהן בנוכחות כולם, האם יש חסרון בהנ"ל באלו שאינם נוכחים?

תשובה: טוב להשתתף במצוה {עי' הנ"ל}

(ז) לפי הדעות שהספרי סובר שאין לתת מתנ"כ ע"י שליח, אם שוחטים בהמה בשותפות, האם אחד מהשותפים יכול לתת הזל"ק לכהן שלא בנוכח שאר השותפים?

תשובה: מסתבר שיכול {עי' נר"ל פרק זה ס"ק ל"ח}

(ח) השוחט בהמה, ובעל הבהמה לא יאכל ממנו מפני חומרא שמחמיר על עצמו, האם מקיים המצוה במה שנותן לכהן שלא מחמיר חומרא זו ויאכל ממנו?

תשובה: אם אינו איסור ממש {עי' שם ס"ק כ"א}

(ט) כתוב בד"א ה"ב פ"ט ס"ק ל"ב "ואם (הבהמה) טרפה מחמת חומרא דרבנן יש דעות בזה אם חייב (במתנ"כ)". רציתי לדעת אם בעל הבהמה יאכל מבהמה, האם הוא יכול לתת הזל"ק לכהן שלא יאכל אותן מחמת חומרא שמחמיר על עצמו?

תשובה: יכול ליתן והכהן לא יאכל רק יהנה {עי' הנ"ל}

(י) למה לא מברכים כהנים כשאוכלים הזל"ק כמו באכילת תרומה?

תשובה: עמש"כ בד"א פט"ו מתרומות ס"ק קמ"ו [מפני שאין בהן קדושה ובד"א בכורים פא ס"ק ט' כ' מפני שאין מצוה באכילתן]

(יא) למה לא מברכים על אכילת זל"ק, הרי הוא מקיים בזה מצוות "למשחה"?

תשובה: למשחה אינה מ"ע

(יב) כתב ביד אפרים יו"ד ס"א ד"ה "והנותנם", וז"ל: וכתב במח"ב שבעל כהנת שרוצה להחמיר על עצמו להפריש מתנות וליתן לכהן אחר רשאי ואין זה בכלל כל הפטור מדבר ועושהו שנקרא הדיוט דבאמת חיובא רמי עליה כיון שהוא ישראל". מדבריו מובן שכל שצריך הוא רק לרצות ליתן לכהן אחר ולא לאשתו. ושאלתי היא, האם כדאי שיפרש בפיו, שאין בכוונתו ליתן לאשתו רק לכהן אחר?

תשובה: אולי

(יג) כתב בספרו ד"א ביכורים ט' ס"ק י' בשם החזו"א: "ומה שאין נוהגין עכשיו לתת גם בא"י הוא משום שאנו מעלין לכהונה ע"פ עצמן, מיהו חייב להעלותו בדמים". מאי להעלותו בדמים: האם לתת דמים לכהן היום, או לרשום לזכרון עד שיבורר יחוס הכהנים?

תשובה: לרשום שחייב דמים

(יד) לוי הרוצה לקיים כל המצוות שאפשר לו, האם יש ענין בשבילו ליתן זל"ק לכהן כדי לצאת הצד שהוא מחויב בו?

תשובה: אולי {עי' נר"ל פרק זה ס"ק ל"א}

(טו) לויים אם רוצים לקיים מצוות "זרוע לחיים וקיבה" בתוך קבוצת ישראלים, האם יועיל שיתנו בשעת קנין, שקונים רק המחויבים במצוה. כדי שלא להפקיע החיוב מהישראלים, והלויים מסכימים לתנאי ומוחלים כספם אם אינם חייבים. אי מהני?

תשובה: מהני

בגדר "למשחה"

טז) כשהכהן אוכל זרוע לחיים וקיבה או פדיון פטר חמור ומקיים מצות "למשחה", איזה מצות עשה במנין המצוות הוא מקיים?

תשובה: אינו מצוה בפ"ע אלא פרט ממצוה

יז) בתוך איזה מצוה מהתרי"ג מצוות מקיים הכהן כשאוכל זרוע לחיים וקיבה או הפדיון פטר חמור כשמקיים מש"כ בתורה "למשחה"?

תשובה: זו מצוה כללית על כל מתנ"כ

יח) כהן שקיבל זלו"ק או פדיון פט"ח ואוכל אותו צלי ובחרדל, האם מקיים מצוה של "למשחה" על כל כזית שהוא אוכל או רק פעם אחת בכל המתנה?

תשובה: יתכן שעל כל כזית

יט) כתוב בד"א פ"ב ס"ק י' ו"א שהכהן צריך לאכלו צלי ובחרדל, האם ז"א שלפי שיטה זו צריך הכהן לאכול השה ולא למכרו, או ז"א שאם אכלו צריך להיות צלי ובחרדל?

תשובה: אם אכלו

כ) כסף שקיבל הכהן מפדה"ב, האם צריך להקפיד שלא להשתמש בו לדברים מגונים מטעם "למשחה"?

תשובה: כן

מצות שחיטה

כא) אם אחד רוצה לקיים המצוה של "וזבחת" שלדעת הרבה ראשונים הוא מ"ע, האם מקיימים אותו במה שממנה השוחט שליח לשחוט?

תשובה: שלוחו של אדם כמותו {ע"י נר"ל פרק זה ס"ק י"ח}

כב) שאלתי כת"ר מי שממנה חבירו שליח לשחוט וענה "שלוחו

של אדם כמותו" והמצוה נחשבת להמשלח, האם ג"כ במצות כיסוי הדם השוחט הוא שלוחו?

תשובה: מצות כיסוי הוא על השוחט

כג) אם בעל בהמה לא עשה את השוחט שליח לקיים מצות שחיטה בשליחותו, רק ציווהו לשחוט בהמתו, האם הבעלים זוכה במצות שחיטה?

תשובה: זוכה

כד) אם בעל בהמה ציווהו לשחוט בהמתו כי יודע שנבילה אסורה ואינו יודע שיכול לזכות במצות "וזבחת", האם הבעלים זוכה במצות שחיטה?

תשובה: מסתמא זוכה

כה) אחר שאינו בעלים של הבהמה, אם ממנה את השוחט שליח למצות השחיטה, האם זוכה במצות השחיטה?

תשובה: מי שיש לו זכות לשחוטו הוא יכול למנות שליח

כו) השוחט בשליחותו של בעל הבהמה, האם השוחט גם מקיים מצוה או רק הבעה"ב?

תשובה: גם השוחט

כז) האם שייך לתת לשוחט לשחוט בתנאי שכיסוי הדם ישאר רק אצלו, או שהוא כמתנה ע"מ שכתוב בתורה?

תשובה: מותר

כח) הנותן לשוחט לשחוט עוף שלו בשליחותו, למה לא אמרין שגם בעל העוף נכלל ב"ושחט וכסה", ויוכל לכסות הדם אפילו בלי הסכמת השוחט? ת. מי ששפך הוא יכסה

לראשונה ניתן להבין כל פרט מהמשניות הנאמרות מידי בוקר בתפילת שחרית בליווי תמונות על כל שלב

פותח שער לצעירים ומבוגרים לכלל פרטי סוגי עבודות הקרבנות השונים חטאת עולה אשם ושלמים כבור מעשר ופסח

והשב את העבודה על פרק איזרהון מקומן

להשיג בקרוב בדוכני בלוי
בבתי הכנסת בלבד
או בתוספת משלוח
עד הבית 052-7647733

פרק ס"ז מתנות כהונה

כיון שהכהן הי' מומחה בזה, ועי' דרך אמונה פ"ט בביכורים
ס"ק ס' שאם כהן שוחט לאחרים, יש אופנים שפטור
לתת את המתנות לכהן אחר, ויכול לקחתם לעצמו.

ד. אחרי ששחטו ופירקו הבהמה הניחו המתנות בכלי
נאה ונתן לכהן, והכהן היה במקום.
יעוי' ברשימה להלן אות י"ב.

ה. אחר כך בירך שהחיינו על פרי.
עי' ד"א בפ"ט מביכורים סק"ב שהביא דעות בין
הפוסקים אם לברך שהחיינו, ולכן לקח פרי חדש לצאת
כל הדיעות.

א. בשנת תשנ"ה קיים מצות נתינת זרוע לחיים
וקיבה. ולפני כן כתב לאחראי רשימה לברר ולהכין
כמה דברים.

הרשימה מובאת להלן.

ב. מתחילה קנה הבהמה בכסף ואח"כ בהגבהה.
ועי' בשו"ע חו"מ סי' קצ"א ס"ב.

ג. מרן שהיה במקום והשגיח אחרי שחיטת הבהמה
בעת פירוק האברים.
הקפיד שהכהן לא ישחוט, אמנם הכהן סייע בפירוק
האברים.

מרן מועיין באיברים
וקובע עד היכן הם
זרוע לחיים וקיבה.
"ומניחים אותו
בכלי נאה"

סעיף ד'

סעיף ה'

מרן אומר הריני
מפרישם לשם
מתנות ומעיין בדף
ההוראות שהכין
ואומר שהחיינו על
פרי שבידו.

ו. הבשר שנשארו מהבהמה לקח לביתו, ואכל את זה אחר כך.

עי' ברשימה להלן אות ט"ז.

הרשימה שכתב מרן לפני קיום המצוה.

א. לקנות הבהמה בכסף ובהגבהה (אפשר להגביה ע"י שליח שיגביה עבורו, רק שהשליח יהא שומר מצוות).

עי' ד"א פ"ט מביכורים סק"ג.

ב. המוכר לא יהי קטן ולא שוטה.

עי' רמב"ם פ"ט מביכורים ובד"א ס"ק ד' שבהמת חרש ושוטה חייבת במתנות כהונה.

ג. טוב שהבהמה תהי' נקבה (שלא יהא חשש בכור) אבל יזהר שלא יהא מאלו שמכרו הוושט או חלק מהן לגוי.

עי' רמב"ם פ"ט מביכורים ה"ד ובד"א סקכ"ו שבהמה בכור פטורה ממתנו"כ, ועי' ד"א שם סקל"א דין בהמה בכור שנתערבה באחרים, ושם סקע"ו דין בהמה שיש לגוי חלק בה.

ד. הבהמה לא תהא באה מכלאים.

עי' רמב"ם פ"ט מביכורים ה"ה, דכלאים הבא מכבש ועז חייב במתנות אבל תיש הבא על הצביה פטור ממתנו"כ, וע"ש בדרך אמונה, וכנראה מרן רצה לצאת מכל ספק ולכן הורה לחפש בהמה שלא באה מכלאים.

ה. השוחט לא יהא לא כהן ולא לוי.

עי' ד"א פ"ט ס"ק ס' האופנים שבהם אם כהן ולוי שוחטים פטור ממתנו"כ.

ו. אחר השחיטה יבדוק כדין וינקר, אבל החלב שעל הקיבה ושביתון הקיבה יניח בפ"ע כדי ליתנם לכהן.

עי' ס"ק קס"א קס"ב שביאר בפרטות אלו מקומות הם.

ז. יחתוך הזרוע של ימין דהיינו שני פרקים מסוף הפרק התחתון ולמעלה יקח העצם האמצעי שעליו והעצם העליון שהוא הקולית עם הרוחב של הכתף ואין להפשיט העור אלא נותנין אותן עם הצמר שעליהן.

עי' ברמב"ם ה"ח.

ח. הלחיים יהיו הלחי התחתון והעליון הימני והשמאלי ויחתוך מן הפרק של לחי אצל הצדעים וחותר כלפי

סעיף ד'

מגיש את מתנות כהונה לכהן שליט"א.

מטה עד פיקא של גרגרת עד שיפוי כובע דהיינו כל הלחיים עם הלשון עם העור והצמר שבראש הכבש ושער שבזקן תישיש.

עי' רמב"ם הי"ח ובד"א שם.

ט. הקיבה הוא המקום שמתכנס חלב שהיונק יונק ולא יפשיט העור.

עי' ד"א ס"ק קס"א מקור הדברים.

י. להכין כלי גדול ליתן בתוכו כל המתנות (רק החלב ישים בכלי אחר).

כנראה משום כבוד המצוה, וכמו שמצינו בביכורים שהיו מביאים בכלי נאה ראה בד"א פ"ג סק"נ מהלכות ביכורים. ובענין מש"כ שהחלב יתן בכלי אחר, ראה לעיל אות ו' וע"ע בד"א פ"ט מביכורים סק"א "שיתנם לו בעצמו דרך כבוד".

יא. לומר הריני מפרישם לשם מתנות (לצאת דעת הסוברים שצריך הפרשה).

עי' ד"א סק"א שמביא לדון שההפרשה עצמה אינה מצוה, ובצה"ל אות רכ"ב הוספת דעות בזה.

יב. להזדרז להביאם להכהן (ויותר טוב אם אפשר שהכהן יהי' שם ויקבלם מיד).

עי' ד"א פ"ט מביכורים סק"ו "ואם אין כהן לפניו ואין נותן לו המתנות עובר כל יום בבל תאחר וכו'" ושם ס"ק ק"ב ע"ש.

יג. להכין פרי לשהחיינו (וטוב שגם הכהן יצא בשהחיינו). עי' בד"א סק"ב שהביא דיעות בזה. ובענין מש"כ שטוב שהכהן יצא בשהחיינו, עי' בביאור ההלכה פ"א מביכורים ה"ה ד"ה וחוזר - נידון דומה לגבי פדיון הבן, ועי' ד"א פ"ט מביכורים ס"ק ר"ח אם יש מצוה באכילת המתנות.

יד. לומר לכהן הריני נותן לך מתנות כהונה (וטוב שהכהן יביא המתנות לביתו מגולה ובפרהסיא משום חיוב מצוה כמש"כ בתוס' מעשה רב).

עי' תוספת מעשה רב אות כ"ו.

טו. הכהן מצווה שיאכלם בצלי וחרדל.

עי' ברמב"ם סוף פ"ט מביכורים ובד"א ס"ק ר"ט.

טז. שאר הבשר נאכל לבעלים והם שירי מצוה.

עי' ברמב"ם הכ"א.

המצוה ומקורה

הנותן ראשית הגז לכהן, מקיים מצות עשה¹: **"וְרֵאשִׁית גִּז צֶאֱנָךְ תִּתֵּן לוֹ"** (דברים י"ח ד). וכן הוא בספר המצות להרמב"ם (מ"ע קמ"ד). כלומר, שנצטוונו שהגוזז ה' כבשים או יותר צריך לתת חלק מהצמר לכהנים.

מטעמי המצוה

כתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק ל"ט): "התרומה והחלה והבכורים וראשית הגז, שהוא ליתן ראשית כל דבר לה', לחזק מדת הנדיבות ולמעט תאוות המאכל וקנות הממון"

ובספר החינוך (מצוה תק"ח) כתב וז"ל: "...והכהנים כמו כן, שהם המשרתים תמיד פני השם, ואין להם נחלה בקרקעות ולא בביזה, זכה להם השם יתברך כל צורך מחיתם על ידי אחיהם, והנה נתן להם התרומה, ומעשר מן המעשר, שהם לחמם וינם, ומתנות בהמה שהם זרוע ולחיים וקובה, וחלקם בקדשי מקדש שיש להם בשר די ספקם, ועדיין חסר להם מלבוש, זכה להם ראשית הגז למלבושיהם".

ועל דרך הסוד כתב בספר מצודת דוד לרדב"ז (מצוה ע"ב) וז"ל: "כי הצמר רומז לרחמים וכו', לפיכך צוה הכתוב לתת ראשית הגז לכהן, לעורר הרחמים בעולם".

חשיבות המצוה

איתא באבות דרבי נתן (פ"ב ה"ב): "וכן אתה אומר בראשית הגז, אלו מצוות קלות, הרכות כשושנים, שבזמן שישראל עושין אותן, מביאו אותם לחיי העולם הבא".

ונמצא בכתבי האריז"ל (שער המצות, פרשת שופטים), שראשי וסופי תיבות "ראשית הגז" בגימטריא תרי"ג עם הכולל, שמצוה זו כוללת כל התרי"ג מצוות".

הקושי בקיומה

בבואנו לנסות לקיים מצות "ראשית הגז", סברנו לעצמנו כמו הרבה מישראל, שהדבר קל ופשוט, שהרי ארצנו הקד' משופעת בצאן, וכל שעלינו לעשות הוא למצוא בעל עדר כבשים שמוכן למכור חמשה כבשים, על מנת לגזוז אותם, כדי לאפשר לקיים את המצוה.

אולם, מתברר שאין הדבר פשוט כלל, למרות שבררנו שאכן יש יותר מ-200,000 כבשים בארצנו הקד' ומכמה טעמים: א. הוברר שהרבה מהם נמצאים במקומות שספק אם הם בתוך גבולות ארץ ישראל, ומצות ראשית הגז הלוא אינה נוהגת אלא בארץ, וכמו שהבאנו לעיל מהרמב"ם בספר המצוות (וכ"כ בשו"ע יו"ד סי' של"ג ס"א). ב. גם הכבשים הנמצאים במקום שהוא ארץ ישראל לכל הדעות, אם הם זכרים, צריך לברר היטב אם הקנו לגוי בקנין המועיל, אברים מאמותיהם

המבכרות, לפני המלטתם, כדי להפקיע אותם מקדושת בכור, שאם לא כן, הרי בכור פטור מרה"ג, וזאת מלבד מה שיש על בכור איסור גיזה. (עי' קיצור דינים להלן סעי' ט' ונר"ל ס"ק י"ח).

ומסיבה זו, גם בנקבות יש לחשוש שפטורות מהמצוה, שהרי רובא דרובא מהנקבות, אברים מגופם נמכרו לאינם יהודים, כדי לפטור את הזכר שימליטו מקדושת בכור, ואברים אלו נשארים ביד הגוי גם אחר שממליטות, ולדעת רבים מן הפוסקים כאשר יש שותפות לגוי בבהמה, פטורים לגמרי ממצות רה"ג (עי' להלן סעי' ח'), ולחזור ולקנות אברים אלו מיד הגוי הוא ענין מסובך, הן מצד הקנינים שצריך לדעת לעשותם באופן המועיל, והן מפני הסכנה, מפני שצריך ליכנס לתוך כפרים של גוים כדי לחפש את הגוי שקנה את האברים, ובדרך כלל צריך לחפש כמה גוים, מפני שלא מוכרים לאותו גוי שנה אחרי שנה. ויש רבנים שמוכרים הכבשים לגוים רק עד אחרי ההמלטה (שאח"כ יכולים למוכרם לכהנים כדי להאכילם תרומה), אם מוצאים מקום שעשו כך (צריך לעקב על זה, שהדברים משתנים מזמן לזמן), יכול להשתמש עם הנקנות שכבר הולידו. לכן, הרי שמצד אחד, אכשר דרא בענין זה שיש יותר בעלי עדרים שמוכרים מאברי המבכרות לגוים, כדי להנצל מקדושת בכור ומן הבעיות העוללות להסתעף מכך, אבל מאידך, לענין מצות רה"ג, יוצר הדבר קושי בהשגת בהמות מתאימות, אם כן צריך למצוא חמש כבשות נקבות לפני המכירה, בעדר שהוא בודאי בתחומי ארץ ישראל, ואין הדבר קל כלל ועיקר (עי' עוד פרטים להלן סעי' ט').

לכן בדרך כלל הפתרון הפשוט הוא לקנות כבשים מגוים, רק שצריך לדעת שהקנינים שעושים עם גוים, הם יותר מסובכים ממה שעושים עם ישראל (עי' לעיל פרק א' סעי' י"ד), וגם צריך לבדוק היטב ולאמת דבריהם, מפני שהרבה פעמים הם משנים בדיבורם ומעכבים הקנין עי"ז, כגון שהם מציגים עצמם כבעלים של הצאן בשעה שאינם אלא רועים, ואפשר שיש להם רשות מן הבעלים למכור את הגיזה, אבל לא את עצם הצאן, וא"כ כדי לרכוש "הצאן לגיזותן" צריך לקנות מן הבעלים ולא מן הרועה. (עי' להלן סעי' ג').

וחוץ מכל הקשיים האמורים, קיים קושי נוסף, שצריך לעקוב אחר בעלי העדרים בתכיפות, כדי לברר מתי תהיה הגיזה, מפני שהם תלויים ועומדים בדעת הגוזזים המומחים, שבאים בזמן שהם פנוים, בלי הרבה הודעה מראש. עוד ישנן הלכות רבות שהרוצה לקיים המצוה כתיקונה צריך ללומדם ולבררם היטב, בטרם יגש לעשיית המצוה, והכל מובא בס"ד להלן בקיצור דינים בסדר נכון.

קיצור דיני מצות ראשית הגז²

א) הגוזז חמש או יותר מכבשיו³ בארץ ישראל⁴, חייב לתת חלק מהצמר הנגזז לכהן והוא הנקרא "ראשית הגז", ויש מקיימים מצוה זו גם בחוץ לארץ⁵.

1. ענינו בזה"ז, עי' קיצור דינים (ס"ב).

2. ההלכות בפרק זה מבוססות בעיקר על דברי הרמב"ם - בכורים פ"י, שו"ע - יו"ד סי' של"ג, ספר דרך אמונה על הרמב"ם להגר"ח קניבסקי, ספר גז צאנך להרב מ"מ רוזנר, וספר במצוותיו חפץ מאד להרב ש' רוזנר. (ועי' עוד לעיל בפ"א, דינים כלליים לקיום מצוות שאינן נוהגות תדיר).

3. רמב"ם (הל' י"ג) ושו"ע (סעי' ט'). וגם אם גיזת הצאן נמשכת הרבה שנים חייב במצוה, רמב"ם (הל' ט"ו), ושו"ע (סעי' י"ב).

4. רמב"ם (הל' א'), ועי' לעיל (פ"א סי"ג) מה נקרא ארץ ישראל לענין זה. וחובי המצוה הוא אפילו כשהכבשים מפוזרים בארץ ישראל, ד"א (ס"ק פ"ה) בשם החזו"א, ואפילו אם אינם עומדים ברשותו, כ' הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה ב').

5. כי כן היא דעת כמה ראשונים, עי' ד"א (ס"ק י'), וכ"כ בשו"ת חתם סופר (חיו"ד סי' ש"א) שנהג כן בעצמו. וכתב ה"חפץ חיים" בספרו ספר מצות הקצר (מצוה נ"ב): "[נתינת ראשית

- (ב) נחלקו הראשונים אם בזמן הזה החיוב הוא מדאורייתא או מדרבנן.⁶
- (ג) הקונה כבשים כדי לקיים המצוה, צריך לקנותם באופנים הראויים, ואם קונה מגוי צריך לקנות בקנינים המועילים בגוי.⁷
- (ד) אין צורך בבעלות גמורה על הכבשים, אלא די שיהיו בבעלותו "צאן לגיזתו"⁸ [כלומר, די שהצאן יהיו בבעלותו לענין הגיזה, ולא לענין החלב, הבשר, והולדות].
- (ה) גם להחזו"א⁹ שסובר שת"ח יחמיר ע"ע שלא לגדל בהמה דקה ביישוב בארץ ישראל אפילו בזה"ז, כדי לקיים מצות רה"ג אין מקום להחמיר לקנות ע"ד להחזיקה פחות מל"יום¹⁰. ואם קונה "צאן לגיזתו", יכול להחזיקן אפילו לעולם¹¹.
- (ו) השותפים חייבים ברה"ג¹², ובלבד שיש חמש צאן לכל שותף, דרך משל: שני שותפים שיש להם תשעה כבשים פטורים מראשית הגז, ואם יש להם עשרה כבשים חייבים.
- (ז) כהן ובת כהן פטורים מרה"ג¹³, וכן מי שיש לו שותפות עם כהן או בת כהן בשעת הגיזה פטור מרה"ג.
- (ח) ישראל שאשתו בת כהן פטור, והמשתתף עמו גם פטור, אבל אם בעלה של הבת כהן רוצה לקיים המצוה, יכול להתנות שאשתו לא תזכה במתנות של בהמתו ובאופן זה גם המשתתף עמו חייב¹⁴.
- (ט) מי שיש לו שותפות עם גוי בכבשים בשעת הגיזה פטור מרה"ג¹⁵, ולכן אם קונה כבשים נקבות מיהודי, צריך לדקדק שלא תהיה שותפות לגוי בכבשים באברים שהנשמה תלויה בהם, כגון הקנה והושט¹⁶, מפני ששותפות כזו אפשר שגם היא פוטרת מרה"ג¹⁷, ומאידך אם קונה כבשים זכרים מיהודי, צריך לדקדק שאינם בכורות¹⁸.
- (י) הקונה כבשים מישראל, אם קונה את כל הכבשים של המוכר, ואפילו אם קונה ממנו רק כל את כל מה שיש לו ממין מסוים¹⁹, חייב הלוקח ברה"ג, אבל אם קונה רק חלק, חיוב רה"ג של כל הכבשים כולל מה שהוא קנה נשאר על המוכר²⁰, מלבד אם התנה המוכר עם הקונה, שמוכר לו רק חלק מהכבשים עם רה"ג שלהם, שאז החיוב של נתינת רה"ג מוטל על הקונה על מה שקנה²¹. ואם התחיל המוכר לגזוז צאנו, נשאר חיוב ראשית הגז עליו אפילו על מה שימכור²². אמנם אם כשהתחיל לגזוז צאנו היה בדעתו למכור חלק מהכבשים עם רה"ג שלהם, החיוב יהיה מוטל על הקונה על מה שיקנה²³.
- (יא) רק צמר מסוג שראוי לעשות ממנו בגדים חייב ברה"ג, ולא צמר קשה²⁴.
- (יב) כבש שאין בגיזתו לכל הפחות משקל י"ב סלעים, אינו חייב ברה"ג, ואף אינו מצטרף לשיעור חמשה כבשים אף אם יש באחרים יותר צמר עד שביחד יש שיעור של ס' סלעים²⁵.

- הגז בחו"ל) נוהג כמו מתנות, וכונתו למה שכתב שם מצוה נ"א: "נוהגין כרבי אילעאי (חולין קל"ו ע"א) ואין נותנים, ויש מיחידי סגולה שמחמירין, וראוי ונכון לעשות כן, כדי לקיים מצות עשה זו".
6. להרמב"ם (שם) החיוב בזה"ז הוא רק מדרבנן, ודעת הטור (סי' של"ג) החיוב הוא מה"ת.
7. ועי' לעיל (פרק א' סע' י"ג-י"ד) פרטי דיני קנינים, ומפני שעניני קנינים רבים ומסובכים, יש להתייעץ עם מורה הוראה בקי בדינים אלו, ולא לסמוך רק על מה שכתוב שם.
8. כן פסק הרמ"א (סי' ט), כרש"י ושאר ראשונים והטור, אבל המחבר (שם) ס"ל כדעת הרמב"ם, שאפילו אם קנה רק הגיזה במחומר לכבשים די בזה כדי להתחייב במצוה.
9. מובא באורחות רבנו (ח"ד עמ' רל"א), מדין המשנה (ב"ק ע"ט ע"ב) "אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל", ופרש"י: "משום ישוב א"י שמבעיר את השדות, וכל שדות א"י שתמן דישאל" עכ"ל, אמנם הוש"ע (ח"מ סי' ת"ט ס"א) פסק: "והאינא, שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות, נראה דשרי" עכ"ל, ובימינו, אמר החזו"א (כמבואר באורחות רבינו הנ"ל), אף שעכשיו רוב שדות של ישראל, מ"מ קשה להחזיר הדבר לאיסורו הראשון, אבל הוסיף שבכ"ז ת"ח יחמיר לעצמו. אמנם הכפתור ופרח (פ"י), אוסר מדינא לגדל בהמה דקה בא"י בזה"ז, וכ"כ שבט הלוי (ח"ד חו"מ סי' רכ"ז), וביע אומר (ח"ג חו"מ סי' ז). ונראה שאף לדעתם שרי לגדל לצורך קיום מצות רה"ג, וכמו שיתבאר.
10. כ"כ הרמב"ם (נזקי ממון פ"ה ה"ז) לגבי הקונה צאן לשחיטה לצורך חג או למשתה בנו, וה"ה לקונה צאן לכל דבר מצוה.
11. כ"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה ח' ט'), וטעמו הואיל והצאן נשארות ביד המוכר.
12. שו"ע (סע' י').
13. ד"א (פ"י ס"ק ד').
14. כ"ה לגבי זרוע לחיים וקיבה (עי' מה שכתבנו לעיל פ"ב ס"ז). וכתוב בגז צאנן (דף נ"ג במקור ברוך סע' י"ח) בשם הרדב"ז, שדייק מהרמב"ם שה"ה ברה"ג, והביאו גם בד"א (פ"י ס"ק קכ"ו).
15. ד"א (שם ס"ק צ"ח), שהרי הגוי שותף בכל הכבשים ויש חסרון בשיעור של ה' כבשים, "אולם מביא שם דעת המנחת חינוך, שמחייב ברה"ג כשיש לפחות עשרה כבשים לשניהם יחד, מפני שהכבשים גופים נפרדים ואפשר לחלקם.
16. מפני שבארצנו הקד' בדרך כלל מוכרים הקנה והושט של מבכרת לגוי כדי לפטור זכר הנולד ראשון, מקדושת בכורות.
17. כן נראה ממש"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה ו'), שאף ששותפות גוי פוטרת המצוה, מ"מ יש ספק אם שותפות רק בקנה וושט מספיקה כדי לפטור, או דוקא שותפות בכל הצמר או בניקתה בגוף הכבשים, וכאשר קיים הגר"ש אלישיב מצות רה"ג, הקפיד לקנות כבשים בלי שום שותפות של גוי, אמנם בספר במצוותיו חפץ מאד (עמ' קי"א), כתב שהגרש"ז איערבך נטה לחיוב, אם אין לגוי חלק בצמר.
- ודע עוד, שמה שהבאנו כאן הוא רק לדעת רש"י והרמ"א, אבל לדעת הרמב"ם והמחבר (עי' לעיל נר"ל ס"ק ח'), שדי בבעלות על הצמר בלבד, אף שאין בעלות על עצם הצאן, כדי להתחייב במצוה, פשוט שאם אין לגוי חלק בצמר חייב. וכדי לצאת ידי כל ידיעות, יש לחזור ולקנות מהגוי הקנה והושט שנמכר לו. ומפני שבדרך כלל, הוא דבר שקשה לבצע (עי' בפתיחת הפרק), כדאי לקנות כבשים מגוי, או לקנות טלאים לפני שמכרו הקנה והושט שלהן לגוי, או למצוא מקום שמכרו הנקבות רק עד אחרי ההמלטה הראשונה ולקנות אותם אחרי שהמליטו (ע"ע בפתיחה). ולשם ידיעה: כיום נוהג בארץ ישראל לבצע את מכירת הקנה והושט של הנקבות לגוי, בכל שנה לפני חג הפסח.
18. מפני שבכור פטור מרה"ג (ד"א ס"ק כ"ו). ומלבד זאת, גיזת הבכור אסורה בהנאה, כמבואר ביו"ד (סי' ש"ח סע' א').
19. כגון לבנות, שחורות, זכרים או נקבות.
20. רמב"ם ושו"ע שם.
21. כ"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה י"ב-י"ד).
22. רמב"ם (הל' י'), ושו"ע (סע' ח'), וכתב בד"א (צה"ל או קמ"ז) דאם המוכר התחיל לגזוז צאנו עדיין לא חל עליו החיוב על הכל עד שיגזוז ה' צאנ', והגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה מ"ז) כ' לבאר, שמש"כ "חיוב על הכל", ר"ל על כל מה שגזז, ולא על שאר העדר שמכר.
23. ד"א (מתנות עניים פ"ב ס"ק נ"ב) לענין פאה, וע"ע (צה"ל או קס"א) שכתב הטעם: "דכיון שלא היה בדעתו לקצור רק חציו לא נתחייב רק על חציו והוי כב' שדות של ב' בני אדם". ולגבי מומר שאין בדעתו לתת רה"ג, עי' מש"כ ע"ז הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה מ"ה-מ"ו).
24. שו"ע (ס"ב). ואע"פ שבזמננו צמרם של רוב הכבשים הנמצאים בארץ ישראל, אינו משמש לעשיית בגדים, מ"מ הואיל ושייך לעשות מהם בגדים, חייבים להפריש מהם רה"ג, כ"כ הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה ג'), וכ"כ בספר גז צאנן (עמ' ק"ט סע' י"ח).
25. שו"ע (סע' ט'). ובד"א (ס"ק פ"ו) הביא שיש חולקים ואומרים שאפילו אם יש בין כל הכבשים רק משקל ו' סלעים יחד, יש חיוב רה"ג, אבל מסיק שהעיקר כהשו"ע, והוא מה

ולכן אם רוצה שנתניתו לא תפטור את השאר, צריך לכוין שהנתינה שנותן היא רק חלק מנתינה גדולה שתהיה בהמשך או ע"י נתינת שאר השותפים, ובאופן זה גם חלק הנתינה שלו הוא על כל הגיזה ולא רק על חלקו בגיזה, ודבר זה יכול לעשות אפילו בלי רשותם של שאר השותפים³⁵. אבל יש חולקים וסוברים שכל שותף נותן על חלקו בשותפות ואין חבירו נפטור בזה³⁶, ולשתי הדעות, צריך שיתנו כל אחד לכל הפחות משקל ה' סלעים³⁷.

כ) מותר להשתמש או למכור הגיזה שנשארה לפני שנותנים את הראשית לכהן, אם לא ממידת חסידות³⁸.

כא) מצוה להזדרז בנתינת רה"ג לכהן³⁹. ואם השאיר רה"ג אצלו, חייב ליתנה לכהן אפילו אחרי הרבה שנים⁴⁰.

כב) נותנים רה"ג לכהן, או לבת כהן, או לבעלה⁴¹, או לאשת כהן מדעת בעלה⁴².

כג) אופן הנתינה ע"י לעיל (פ"א סע' כ"ב).

כד) סדרי הקדימה לאיזה כהן יתן המתנות, ע"י לעיל (פרק א' סע' כ"ג).

כה) יהדר ליתן הראשית בעצמו לכהן ולא ע"י שליח⁴³.

כו) דעת רוב הפוסקים שלא לברך כשנותנים רה"ג לכהנים⁴⁴.

יג) שיעור זה הוא בצמר נקי ולפיכך, אם מודד בצמר שאינו נקי צריך לשער את משקל הצמר בנקיותו²⁶.

יד) שיעור הנתינה לכהן, לדעת המחבר הוא חלק אחד משישים מן הגיזה²⁷. ולדעת הרמ"א הוא משקל ה' סלעים בין גזז הרבה או מעט²⁸. ולענין הלכה ע"י בנר²⁹.

טו) יכול ליתן את הצמר לכהן כמו שגזזו בלי לנקותו³⁰. אלא שבאופן זה צריך לשער משקל ה' סלעים לפי צמר נקי וע"י לעיל (נר"ל ס"ק כ"ט)³¹.

טז) לשתי הדעות הנ"ל, אם רוצה לחלק את רה"ג לכמה כהנים צריך ליתן לכל אחד לפחות משקל ה' סלעים³² (וע"י להלן סע' י"ט לענין שתפים).

יז) לכתחילה צריך ליתן לכהן את הצמר שנגזז בתחילה, ואם נתן מהצמר שגזז באמצע או בסוף, יצא בדיעבד³³.

יח) צריך ליתן את הראשית לכהן אחרי שגזז כל עדרו, ואם אחרי גזיזת ה' צאן וקודם שגמר לגזוז הכל, נתן על כל העדר, צ"ע אם יצא יד"ח על הכל או שיצא רק על מה שגזז. ואם נתן לפני שהשלים גזיזת ה' צאן, לא יצא, וע"י נר"ל³⁴.

יט) אם אחד מן השותפים נותן לכהן רה"ג כדי לפטור את חלקו בלבד [או במקרה שבעלים יחיד נותן, ורוצה לפטור בזה רק חלק מן הגיזה שלו], י"א שע"י נתינה זו פוטר את כל הגיזה, כולל חלקם של שאר השותפים,

שכתבנו בפנים.

ושיעור סלע הוא משקל 19.2 גר' לחזו"א, וא"כ י"ב סלע הם בערך 230 גר', ושישים סלע היינו 1.152 ק"ג.

26. ונסיונו הראה שבניקוי הצמר וליבונו מתמעט כמחצית ממשקלו, ולכן צריך שיהיה על הכבש 460 גר' צמר כדי שאחר הליבון ישאר משקל 230 גר' שהוא משקל י"ב סלעים לחזו"א.

27. מדויק מלשון השו"ע (סע' ט'), וע"י ד"א (ס"ק ח'). והיא שיטת הרמב"ם (שם ה"א), ובצה"ל (או' כ"ב) הביא ראשונים הרבה דס"ל הכי.

28. שם (ס"ג בהגה), והיא שיטת הרא"ש והטור.

29. בד"א (ס"ק ח') פסק כדעת המחבר, שכן היא דעת כמה ראשונים, אבל הלבוש (י"ד ס' של"ג סע' י"ג), וערוך השולחן (שם ס"ו) פסקו כהרמ"א וכאינן ראשונים.

ובאופן מעשי, בדרך כלל בזמננו בארה"ק משקל גזיזת של ה' כבשים הוא פחות מ-11.5 ק"ג מלוכלך אבל לפעמים יכול להגיע אפילו עד עשרים ק"ג, ואם כן כשנותן משקל ה' סלעים לכהן [96 גר' מלובן או 192 גר' מלוכלך] על חמשה כבשים, הוא בדרך כלל יותר מאחד משישים מגיזתם, ויוצא בכך שתי השיטות. ואם גיזת הכבשים הוי יותר מ-11.5 ק"ג צריך לתת יותר מה' סלעים לפי חשבון כדי לצאת שיטת המחמירים. והמוסיף על שיעורים אלו תע"ב (בה"ל פ"י ד"ה שלא). וכתב בשו"ע (סע' ו'), שאם רוצה, יכול לתת כל גיזתו לכהן.

30. שו"ע (שם סע' י"ג), רמב"ם (שם הל' ט"ז). וע"ש ד"א (ס"ק ק"כ) שאם רוצה ללבנו תע"ב, אבל צריך לדקדק שילבנו רק במים ולא בחומר ניקוי. וע"י גז צאנך (עמ' מ"ז בביאורים או' ה'), שחושש לדעת המאירי שגם ליבון במים מפקיע המצוה.

31. והעולה משם, שאם נותן לכהן צמר שאינו מלובן, צריך ליתן משקל 192 גר'. וכ"כ בד"א (ס"ק צ' על פי ספר גז צאנך).

32. רמב"ם (הל' ט"ז), ושו"ע (סע' י"ג).

33. רמב"ם (הל' ט"ז), וד"א (ס"ק ק"ב), ושו"ע (סע' י"א).

34. ד"א (ס"ק צ"ט). ועוד כתב שם עצה למי שרוצה לתת בתחילת הגיזה, שיתנה שתחול הנתינה רק אחר שתגמר כל הגיזה. ובתשובה שהבאנו להלן כתב שאפילו לכתחילה יכול לעשות עצה זו. ומה שכתב בד"א שם שיעיל התנאי אפילו אם בסוף הגיזה כבר לא תהיה ה"ראשית" בעולם, קצת צ"ע ממש"כ הוא עצמו בד"א (פ"א ס"ק ק"יז) גבי פדיון הבן "שאם נתן לכהן ה' סלעים קודם ל' יום והתנה שיחול הפדיון לאחר ל' וכשהגיע ל' יום אין המעות קיימן וכו' טוב להחמיר ולחזור לפדות בלא ברכה".

35. ד"א (ס"ק צ"ו), ובה"ל (ד"ה השותפין).

36. ע"י גז צאנך (עמ' ל"ד סע' י' ובמקור ברוך סע' ז') שמביא שראשונים דס"ל הכי.

37. שאפילו אם הוא נותן נתינה חלקית מכל הגיזה, צריך כל אחד ליתן משקל ה' סלעים לכהן וכנ"ל בסע' ט"ז, וכל זה הוא אפילו אם כולם נותנים לכהן אחד (תשובת הגר"ח קניבסקי שהובאה להלן בסוף הפרק - תשובה נ"ה).

38. כן הוא בדין זרוע לחיים וקביה ברמב"ם (בכורים פרק ט' הל' י"ד) ובד"א (שם ס"ק ק"ב), ובשו"ע (י"ד ס' ס"א סע' ה').

39. רמב"ם (שם ס"ו). וכתוב הרדב"ז (שם) וז"ל "לפי שאמר הכתוב 'וראשית גז צאנך', וכן כל דבר שנאמר ראשית כגון חלה או תרומה מצותן בתחילה", וכ"כ ד"א (ס"ק ק'). וכנראה שהוא יותר חשוב מסתם זריזות למצוות (בענין זריזות במצוות, ע"י לעיל פ"א נר"ל ס"ק מ"ד). ובחסדי דוד (י"ד ס' של"ג ד"ה ראשית הגז) כ' וז"ל "הואיל ואפשר מחייבין לכתחילה להפריש [דהיינו לתתו לכהן] בתחילה כדי שלא להחמיץ את המצוה". משמע מדבריו שלא סובר כהרדב"ז שכתב שהסיבה היא מפני שכתוב בו "ראשית". וע"י לעיל (פ"א ס"ק ג' ונר"ל שם) אם מותר לחכות כדי לתת לכהן היותר מובהר, ולהלן (פ"ד נר"ל ס"ק י"ג) אם מותר לחכות לעשות ברוב עם.

ומביא ד"א (ס"ק צ"ט) מגז צאנך (עמ' ק"ב או' נ"ט) בשם טורי אבן ועוד אחרונים, שלא עוברים ברה"ג על "בל תאחר". וזה אפילו לחזו"א (הבאנו דבריו לעיל פ"ב סע' י"ט-כ') שסובר שזרוע לחיים וקביה יש בו משום "בל תאחר", משא"כ ברה"ג שאין בו הפרשה.

40. רמב"ם שם.

41. חולין קל"ב ע"א, וכן פסק הרמב"ם (שם הל' כ') וכן בשו"ע (י"ד שם סע' ח'). וע"י בר"ן שהטעם הוא משום שאשתו כגופו, פ"י שמה שנותן לבעל, כאילו נתן לאשתו.

42. רמב"ם (שם), וד"א (שם ס"ק קס"ה), ובשו"ע (שם סע' ח').

43. מלבד הדין הכללי של "מצוה בו יותר מבשלוcho" שקיים בכל המצוות (וע"י פרק א' סע' ז'), כאן יש טעם נוסף שטוב ליתן בעצמו, מפני שיש מפרשים בספרי שרק הבעלים יכולים ליתן המתנות לכהן ולא על ידי שליח, והובאו דבריהם בד"א (בכורים פרק ט' ס"ק ו'), וע"י בצה"ל (שם או' ל"ט) שהקשה על שיטה זו ונשאר בצ"ע. ואע"פ שדין זה נאמר בדין זרוע לחיים וקביה, כ' הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה י"ח) שה"ה ברה"ג.

44. ע"י מה שכתבנו לעיל (פרק ב' סע' כ"ה) בענין נתינת זרוע לחיים וקביה לכהנים וה"ה ברה"ג, והברכה היא "... אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נתינת ראשית הגז לכהן".

כז) רה"ג היא חולין, והכהן יכול לעשות בה כרצונו⁴⁵, אבל אין ראוי לעשות ממנה בגד מגונה או לזורקה לאשפה⁴⁶. ויכול הישראל להנות ממנה לפני או אחרי הנתינה באופן שאינו מפסידה⁴⁷, אבל ע"ל לעיל סעיפים כ"כ-כ"א שם נתבאר שאין לעכב הנתינה לכהן.

כח) אפילו אם הפריש צמר לשם רה"ג לא חל עליו שם רה"ג ויכול להחליף ולתת צמר אחר עד שמגיע ליד כהן⁴⁸.

סדר נתינת ראשית הגז

• יאחז בידו רה"ג (96 גר' צמר נקי, 192 גר' אם אינו נקי):

• לפני הנתינה יש אומרים זה⁴⁹:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, הנני מוכן ומזומן, לקיים המצוה ליתן ראשית גז צאני לכהן, וכתוב בתורה⁵⁰ "וראשית גז צאנך תתן לו" עם כל תרי"ג מצוות הכלולות בה. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. ויהי נעם ה' אליקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

ברכת המצוה

• יש מברכים בלי שם בעמידה:

"בְּרוּךְ אַתָּה (בלי שם) מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְתִינַת רֵאשִׁית הַגִּז לַכֹּהֵן:"

קיום המצוה

נותן לכהן המזומן לפניו את הרה"ג בשמחה. [י"א שהכהן ישב וי"א שיעמוד (עי' פ"א סכ"ב)]. ויכוין שעושה מצוה שצונו הבורא ית'.

ברכת שהחינו

• אם אפשר, יברך על פרי או על בגד חדש שהחינו ויכוין גם על מצות נתינת רה"ג לכהן (עי' פ"א סכ"ו):

"בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנָהּ הַזֶּה."

• [ויברך על הפרי ברכתו הראויה.]

ישמח שזיכהו הקב"ה לעשות מצוה זו, ויתפלל שיזכה לעשות את כל מצותיו [וראי באותו זמן לומר את התפילה שהבאנו בתחילת הספר ובסוף פרק א'].

אחר שראינו שהרבה כהנים מתלבטים מה לעשות בגיזה שקיבלו, הרינו לפרט דברים פשוטים שיכול הכהן לעשות בצמר:

א) לעשות ממנו ציצית [ציצית מאכער בירושלים עיה"ק, הרב וואלעס, טל' 050-410-1101, מחיר סט ציציות נע בין \$60 ל \$75]

ב) לכבס ביד עם אבקת כביסה, ולהכניס במילוי לכרית הסבה של

ליל הסדר, או למלאות בובות.

ג) למכור למי שרוצה לעשות כנ"ל.

אין ברה"ג שום קדושה והיא רק ממון הכהן (עי' בקיצור דינים סע' כ"ז-כ"ח). ומשהגיעה המתנה לידי הכהן נתקיימה המצוה, ואפילו אם יפקירנה הכהן אח"כ.

תשובות ממרן הגאון רבי חיים קניבסקי בענין מצות ראשית הגז

א) הרוצה לקיים את מצות ראשית הגז, האם יכול להסתפק בקניית הכבשים לזמן מוגבל, עד לאחר הגיזה, או שמא צריך לקנות בקנין גמור, בלי הגבלת זמן (ואחרי שיקיים את המצוה יחזור וימכור אותן למוכר)?

תשובה: לכאורה אין נפקא מינא {עי' פרק זה נר"ל ס"ק ד'}

ב) האם חיוב רה"ג אפילו אם כבשים שלו עומדים ברשותו של אחרים? תשובה: כן

ג) האם מי שיש לו חמש כבשים בארץ ישראל מתחייב בזמן הזה בראשית הגז, כיון שאין נעשה שום שימוש בצמרן של כבשים שגדלות בארץ ישראל, אף על פי שיכול?

תשובה: חייב {עי' פרק זה נר"ל ס"ק כ"ד}

ד) כאשר הצמר של הזכרים הוא באותה איכות כמו הצמר של הנקבות, ומה שקונים את הנקבות הוא רק כדי שלא להכנס לספק בכור, האם שניהם נחשבות למין אחד והמצוה נשארת אצל המוכר על הכל או לשתי מינים והמצוה על הנקבות שייכות לקונה והזכרים למוכר?

תשובה: יתכן מצוה אחת

ה) האם יש חיוב נתינת רה"ג על צאן שמכרו הקנה וושט שלהם לעכו"ם?

תשובה: הוא ספק

ו) אם מכר הקנה והוושט של נקבות הבהמות לגוי כדי לפטור מבכורה, האם יש לגוי שותפות בוולדות לפוטורן מן המתנות זרוע לחיים וקיבה, והאם זה אותו דין בראשית הגז?

תשובה: לכאורה לא מצינו ששותפות באם יפטור את הוולד ממתנות, עי' רמב"ם פ"ט מבכורים הי"ב וצ"ע {עי' פרק זה נר"ל ס"ק י"ז}

ז) כתב בארחות רבינו עמ' רל"א, בשם כת"ר, שהתיר החזו"א גידול בהמה דקה בארץ ישראל בזמן הזה, אף שהארץ מיושבת ביהודים, מאחר שהמהרש"ל מתיר. ועיינתי שם במהרש"ל (יש"ש ב"ק פ"ז סי' ל"ה) וראיתי שהתיר דוקא בחוץ לארץ, והבנתי שטעמו כי שם אין רוב שדות לישראל, ואם כן, מה ראייה לארץ לישראל בימינו שהרי

45. רמב"ם (הל' י"ז), ובד"א (שם ס"ק קכ"ד), ושו"ע (סע' י"ד).

46. ד"א (סוף פרק י' בבה"ל ד"ה ויראה).

47. ד"א (ס"ק קכ"ה). ובס"ק קכ"ד כתב שיש שנהגו לחזור ולקנות הרה"ג מן הכהן ולעשות מהם ציצית. כי הגר"ח קניבסקי (מובא בסוף הפרק - תשובה ס"א) שהכהן שקיבל הרה"ג יש ענין שהוא יעשה ממנה ציצית.

48. ד"א (ס"ק א'), וע"ש בבה"ל (ד"ה מ"ע), שאפשר שכמה ראשונים סוברים שיש דין הפרשה.

49. עי' לעיל פ"א נר"ל ס"ק ז' בענין אמירה זו.

50. עי' פרק זלו"ק נר"ל ס"ק נ"ו הסבר על נוסח זה.

רוב שדותיה לישראל?

תשובה: עי' חו"מ סי' ת"ט

(ח) הקונה צאן לגיזותיה, האם יש איסור של מגדל בהמה דקה בא"י?

תשובה: מקילין בזה {עי' פרק זה נר"ל ס"ק י"א}

(ט) שאלתי כת"ר אם הקונה צאן לגיזותיה יש איסור של מגדל בהמה דקה בא"י, וענה לי "מקילין בזה". מי שרוצה לקיים מצות רה"ג, האם כדאי בשבילו ליכנס לקולה זו?

תשובה: יש להקל {עי' הנ"ל}

(י) כתב לי מו"ר שאם ת"ח קנה צאן לגיזותיה אין בו משום מגדל בהמה דקה, האם אפילו אם ישאר גוף הצאן אצל יהודי המוכר?

תשובה: הנה למצוה ולא לבטל

(יא) אם הקונה "צאן לגיזותיה" והצאן נשאר בבעלות גוי, האם יש בזה איסור גידול בהמה דקה באר"י?

תשובה: אם מוטל עליו לגדלה בינתיים ודאי אסור

(יב) אם קנה הצאן רק בשביל הצמר, האם נשאר אצל המוכר הזכות לשוחטם לפני הגיזה?

תשובה: אם התנו {עי' פרק זה נר"ל ס"ק כ"א}

(יג) שאלנו כת"ר אם קנה הצאן רק בשביל הצמר, האם נשאר אצל המוכר הזכות לשוחטם לפני הגיזה, וענה לנו כת"ר: "אם התנו". ועתה שאלתינו: קנה ה' צאן והתנו כנ"ל, האם יכול לקיים מצות ראשית הגז למהדרין, או שיש חשש שותפות המוכר שגורע מה' צאן לקונה? ואם המוכר הוא גוי, האם יש חשש שותפות גוי שמפקיע חיוב המצוה?

תשובה: עי' רמב"ם פ"י מביכורים ה"ט ובד"א שם {עי' הנ"ל}

(יד) שאלנו כת"ר אם קנה הצאן לגיזותיה, והתנו שנשאר אצל המוכר הזכות לשוחטם גם לפני הגיזה. האם הקונה חייב במצות ראשית הגז?

תשובה: וענה לנו כת"ר: עי' רמב"ם פ"י מביכורים ה"ט ובד"א שם. ועיינו שם בד"א מש"כ, בשם רש"י ועוד, שצריך לקנות גם הצאן לגיזתו, וסגי בקנין פירות וכו'. אבל עדיין אני מסופק, אם כשעשו תנאי הנ"ל, הקונה חייב או פטור מהמצוה?

תשובה: אם גוזז חייב במצוה {עי' הנ"ל}

(טו) בד"א על ביכורים פ"י ס"ק צ"ט וז"ל: "מיהו אם נתן תחלה אם אמר שיחול הנתינה אחר שיגזו ה' צאן י"ל דמהני ואע"ג שאין הגיזה קיימת אז, כלקמן פ"א ה"ח" עכ"ל. כתב "שאר הגיזה קיימת", מה כוונתו, ראשית הגז אינה קיימת, או גיזת כל העדר?

תשובה: בכלל אין גיזה כ"ז שלא גוזז [כוונתו "שאר הגיזה קיימת" שהיא לפני הזמן שגוזזים הצאן]

(טז) לפי רש"י כדי להתחייב במצות רה"ג, די לקנות הצאן בשביל הצמר (קנין פירות), ואם קנה הצאן רק בשביל הצמר שיש עליה לגיזת פעם אחת, האם נתחייב בראשית הגז?

תשובה: עי' ד"א פ"י מביכורים סקס"ב (אחרי שביאר דעת הר"מ שדי

אם קנה הגיזה במחובר אף שלא קנה הצאן: אבל דעת רש"י וכמה ראשונים דדוקא אם לקח הצאן לגיזתו מקרי צאנך, ואף על גב שדקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כאן סגי, כיון שהגיזה שלו והחיוב מוטל על הגיזה]

(יז) ברמ' ביכורים פ"י הלכה ט"ו, כתב בד"א סעיף ק"ג, "וה"ה אם צבעם או שאבדו". שחייב בראשית הגז, האם הוא הדין אם נשרפה הגיזה?

תשובה: מסתמא {עי' פרק זה נר"ל ס"ק מ"ג}

(יח) בדרך אמונה ביכורים פרק ט' ס"ק ו', מביא בשם הד"ת שאין לישראל לשלוח מתנו"כ ביד שליח (כדעת הספרי), ומסיים בצ"ע. האם לחשוש לכך, כשאחד מינה אותנו שלוחיו לקיים מתנו"כ, ומה ברה"ג?

תשובה: אם אפשר בלי שליח יותר טוב ודין רה"ג כדין זלו"ק

(יט) כתב רבינו בד"א סעיף צ"ט פרק י' ביכורים, "מיהו אם נתן תחילה (רה"ג) אם אמר שיחול הנתינה אחר שיגזו ה' צאן י"ל דמהני אע"ג שאין הגיזה קיימת אז, כדלקמן פרק י"א הלכה י"ח" עכ"ל הדרך אמונה. האם כוונתו להשוות בין אין גיזת כל הה' קיימת, שעדיין אין חייב במצוה, פה פ"י, ללא מלאו לבן ל' יום, שעדיין לא חייב במצוה, בפרק י"א או שמשוה בין אין הגיזה קיימת פה פ"י, לבין אין כסף הפדיון קיים, שם בפ"א?

תשובה: תפוס לשון אחרון

(כ) כתוב בד"א בריש פ"י הלכות ביכורים, שהפרשה אינה כלום, ואח"כ הביא ש"א שההפרשה חלה. ל"א האחרון, אם הפריש ועדיין לא נתן לכהן, האם מותר הישראל להנות ממנו לפני הנתינה?

תשובה: אינו איסורי הנאה

(כא) לפי המ"ד שההפרשה חלה ברה"ג, אם הפריש רה"ג ונאבד ונשאר אצלו עוד מהגיזה, לפי המ"ד שאין בו אחריות, האם חייב לתת לכהן ממה שנשאר?

תשובה: לא

(כב) התחיל לגזוז ה' כבשים ויש חיוב רה"ג ואח"כ שחטו הכבשים, האם יכול לתת לכהן מהצמר שגזז אחר השחיטה?

תשובה: לא מסתברא וצ"ע

(כג) ז"ל ד"א ה"ב פ"י ס"ק כ"ו "אבל אם שחטן [קדשים שהוממו] קודם פדיון פטורין מרה"ג", לא הבנתי מה חידש מו"ר בזה, הרי אחרי שחיטה אפילו פשוטים פטורים מרה"ג?

תשובה: שלא תאמר כבר נתחייבו

(כד) הרוצה לקיים מצות ראשית הגז, האם יש איזה ענין שיהיה נוכח בשעת גזיזת הצמר?

תשובה: אין ענין רק משום חיוב מצוה

(כה) האם יש ענין לכהן להפריש רה"ג כדי לצאת ידי כמה דעות?

תשובה: לא שמענו

(כו) הנשוי לבת כהן הרוצה לקיים מצות רה"ג ומבקש מחבירו לקנות ולגזוז בשבילו ה' כבשים על דעת כן. אם חבירו עשה בשבילו תנאי לפני הגיזה שאשתו לא יפטור אותו מהמצוה, האם זה יועיל אע"פ

שהוא לא ידע שצריך לעשות תנאי זה?

תשובה: יתכן {עי' פרק זה נר"ל ס"ק ל"ו}

(כז) הנשוי לבת כהן שרוצה לקיים מצוות רה"ג וקונה ה' כבשים וגוזזם על דעת כן, האם יש בזה אומדנה שאשתו לא יפטור אותו מהמצוה אע"פ שלא ידע שצריך לעשות תנאי על זה?

תשובה: צ"ע

(כח) האם יכול ליתן רה"ג על הלא גוזזים?

תשובה: יתכן שאפשר

(כט) האם מותר למכור חלק מהגזיה לפני נתינת רה"ג לכהן?

תשובה: אין ראוי לעשות כן

(ל) כתב לי מו"ר שאינו ראוי למכור שאר הגזיה לפני נתינת רה"ג לכהן, האם הטעם הוא כמו מתנות כמשי"כ בד"א ה"ב פ"ט ס"ק ק"ב ממדת חסידות או מטעם אחר?

תשובה: כן

(לא) בדרך אמונה על מתנו"ע פ"ב, ס"ק נ"ב כתוב: "ונראה דכל זה כשלא היה מתחילה בדעתו למכור, אבל אם היה דעתו לקצור חציה ולמכור חציה האחר כל אחד נותן מהחצי שלו ואי אפשר להפריש מאחד על חבירו". ומוסיף בציה"ל קס"א - "דכיון שלא היה בדעתו לקצור רק חציו לא נתחייב רק על חציו". עכ"ל. האם אפשר לסמוך ע"ז להלכה ברה"ג, שאם הסכימו הקונה עם המוכר שיקנה חצי העדר, והתחיל המוכר לגוזז לפני שעשו הקנין, האם יזכה הקונה במצוה בחצי שיקנה?

תשובה: כתבתי הנלע"ד

(לב) גזז חמש צאן שחיוב רה"ג בכל העדר הוא על המוכר, ומכר יתר עדרו, והם יותר מ-300 צאן, ואז אחד מששים מהם יותר על חמש צאן שגזז, איך יתן המוכר אחד משישים? יקנה ממנו החסר

(לג) גזז ה' צאן בעדרו, ואת כל הצאן שעדיין לא גזז מכר לחברו מי מקבל שכר על קיום המצוה בצאן שמכר, ואם החיוב על המוכר, מה הדין אם כשמכרו התנו שחיוב מצות רה"ג על הקונה?

תשובה: המוכר

(לד) גזז פחות מה' צאן בעדרו, ואת כל הצאן שעדיין לא גזז מכר לחברו, על מי חיוב המצוה בצאן שמכר ["חיוב המצוה", כוונתי מי מקבל שכר על קיום המצוה, לא מי מחויב לתת הגיזה?

תשובה: מי שנותן לכהן

(לה) נתן לכהן ראשית הגז לפני שגמר לגוזז ה' צאן והתנה שיחול הנתינה אחרי גמר הגיזה. והכהן המקבל שרף אותה [ראשית הגז] לפני גמר הגיזה, האם יצא ידי נתינה, או אם גזז ה' צאן והפריש רה"ג ולפני נתינתה לכהן שרף יתר הגיזה כולה, האם מקיים המצוה?

תשובה: סתמא

(לו) אם גזז ה' צאן ומכר יתר עדרו, שרק המוכר חייב במצוה, האם מועיל שיעשו תנאי שקונה הצאן עם חיוב המצוה שבו, כדי שיזכה הקונה בחיוב המצוה?

תשובה: אולי (אבל אין לעשות כן)

(לז) אם המוכר אינו שומר תו"מ וממילא לא יקיים המצוה, האם אז כן אפשר להתנות כן?

תשובה: נכון

(לח) רמ' פ"י ביכורים סעיף קטן י', חייב מוכר גם על של הקונה. אף שמכר, והרמב"ם שם נותן טעם, כי אין אדם מוכר המתנות כהונה ואילו בד"א ס"ק ע' הטעם, כי גיזת הקונה עדיין של המוכר עד הגיזה. האם זה אותו טעם?

תשובה: אותו הטעם

(לט) ברמב"ם ביכורים פ"י י', "אם שייר המוכר מעט מצאנו להגזז, המוכר חייב להפריש מן המשוואר על הכל". האם רק על הצמר שהיה על הצאן כשמכר המוכר חייב, ועל תוספת הצמר שגדל אחרי המכירה הקונה חייב או שחייב המוכר על הכל?

תשובה: לכאורה על הכל

(מ) אם קנה צאן ושייר המוכר מעט צאן ברשותו והמוכר לא התחיל עדיין לגוזז, והתנו שהקונה קונה הצאן עם חיוב המצוה, האם יהיה הקונה חייב?

תשובה: אם התנה התנה

(מא) לפי מש"כ הד"א בסעיף ע' פ"י ביכורים רמ', חייב מוכר גם על של הקונה. כי אף שמכר, גיזת הקונה עדיין שלו, עד שיגוזז הקונה ולכן החיוב על המוכר. אבל מה יהיה אם התנו שקנה לפני הגיזה, האם אז תהיה המצוה של הקונה, הגם שנשאר ביד המוכר?

תשובה: כשגזז פחות מה' צאן

(מב) לפני שהתחיל לגוזז, היה מתחילה בדעתו בעל הצאן למכור לנו, והוסבר לו שכל הקניה כדי שנקיים אנו את מצוות ראשית הגז, אם כן אולי הדין שמה שקנינו, אף שהיה אחרי תחילת הגיזה, יש בו חיוב נפרד והוא עלינו הקונים. ועל אותן תשע כבשים שספק גזוזו בבעלות בעל העדר, יתן הוא רה"ג. האם בקנותנו זה העדר נתקיים חפצנו להתחייב בראשית הגז?

תשובה: הכבשים שעדיין לא גזז יש בהן חיוב על הקונה אותן

(מג) לפני גיזת הצמר היה בדעתו של בעל הצאן למוכר הצאן לשני. אם קנה אותם השני רק אחרי שהתחילו לגוזזם, האם כל חיוב רה"ג נשאר לראשון או שהשני יש לו חיוב על מה שגזז?

תשובה: דעתו למוכרם אין פוטור

(מד) ז"ל ד"א ה"ב ס"ק צ"ט מיהו אם נתן תחלה אם אמר שיחול הנתינה אחר שיגוזז ה' צאן י"ל דמהני עכ"ל. האם לכתחילה יכול לעשות תנאי זו או שיותר טוב לתת בסוף בכל אופן?

תשובה: יתכן שאפשר {עי' פרק זה נר"ל ס"ק כ"ג}

(מה) מומר שאין בדעתו לתת רה"ג, הקונה מצאנו אחרי שהתחיל לגוזזם, האם כל חיוב נתינת רה"ג נשאר לראשון או שהשני יש לו חיוב על מה שגזז?

תשובה: תלוי אם מתנ"כ נגזלת {עי' הנ"ל}

מומר שלא חושב לקיים מצוות רה"ג והתחיל לגזוז צאנו על דעת לגזוז כולם, ובסוף מכר מהלא גזוזים לאחר, כשהשני נותן רה"ג האם הוא מצוה שלו או של הראשון?

תשובה: יתכן שמזכה גם להראשון {עי' פרק זה נר"ל ס"ק כ"ב}

מז) כתב בהל' בכורים, פ"ב, בצה"ל או קמ"ז: "על חולין קל"ח א' אע"ג דהתחיל לגזוז עדיין לא חל עליו החיוב על הכל עד שיגזוז ה' צאן" עכ"ל. האם זאת אומרת, אם יש לו י' צאן, וכבר גזז ה' ומכר הה' לא גזוזות לאחר, החיוב של כל הגיזה על המוכר?

תשובה: על הגזוז

מח) אם אכן הבנו נכון, מאיפה דייק כן כת"ר, והלא משמע מהגמרא שאין למדין מקלחי אילן?

תשובה: אין ראי' משם, יתכן שהחיוב רק על ה' שחתך

מט) אם יש לאחד ששה כבשים וגזוז חמשה מהם ונתן רה"ג לכהן רק על החמשה שגזז, אם אחרי שנתן רה"ג לכהן על החמשה, גזז הכבש הששי, האם חייב לתת רה"ג עליו?

תשובה: לא

נ) הנותן רה"ג בשביל הרבה שותפים, האם יש להדר לתת משקל ה' סלעים בשביל כל אחד?

תשובה: כתבתי בפ"י מבכורים ד"א סקצ"ו שא"צ [שאינן צריך]

נא) שני שותפים שיש להם עשרה כבשים, האם כל אחד יכול לתת רה"ג לבד לכהן על חלקו או שאחד צריך לתת בשביל שניהם?

תשובה: לכאור' כ"א יכול לתת

נב) הרוצה לתת רה"ג להרבה כהנים, האם יכול לכוין שכל נתינה שהוא נותן יהיה רק חלק מרה"ג, או כשנותן לכהן הראשון כבר קיים המצוה ומה שנותן לאחרים אח"כ הוא רק מתנה בעלמא?

תשובה: יכול לכוין

נג) לפי שיטת הרא"ש ורמ"א, האם יכול לחלק המשקל ה' סלעים של רה"ג לתת לכהנים הרבה?

תשובה: לכאור' לכתחילה לא

נד) כתב הרמ"ה הל' ביכורים פ"ה הל' ט"ז מי שהיו לו גזוזות רבות של רה"ג ורוצה לחלק לכהנים לא יתן לכאור' אפחות ממשקל ה' סלעים וע' ד"א ס"ק קט"ו. מה יהיה הדין כשאחד משישים מהגיזה הוא רק ג' סלעים אבל הוא רוצה להוסיף ולתת לכהן ו' סלעים, האם בכה"ג מותר לחלקם לב' כהנים או לא?

תשובה: לכאור' אסור {עי' פרק זה נר"ל ס"ק ל"ז}

נה) שותפים שרוצים לתת חלק מהרה"ג לכהן אחד, האם כ"א צריך לתת משקל ה' סלעים להכהן או שמספיק במה שסך כולם ביחד יגיעו לה' סלעים?

תשובה: משמע לכ"א ה' סלעים

נו) כשפוגש כהן לא היה אצלו כל מה שצריך לתת בשביל רה"ג, האם צריך לתת לו מה שיש לו, או שיכול לחכות?

תשובה: יקנה ע"מ להחזיר

נז) כתוב בבה"ל ה"ב ספ"י ד"ה ויראה, שלמשחה לא שייך ברה"ג, וקשה מ"ש ממש"כ בד"א ה"ב פ"א ס"ק ל"א לגבי פדה"ב שלשתי הדעות שמביא שם יש להפודה לעמוד לפני הכהן והוא מטעם למשחה כמש"כ מפורש במהר"י ברונא יש"ש ופיה"מ להרמב"ם?

תשובה: בפדה"ב שהוא הדין שייך למשחה

נח) האם ראוי שלא להשתמש בכל הגיזה לפני שנותנים רה"ג גם לדברים שלא מפסידים הגיזה כגון לישב עליה?

תשובה: לא שמענו

נט) אם משתמש ברה"ג כדי לעשות לו כר להסיבה לסדר ליל פסח, האם זה בגדר "כיון שנעשה וכו'?"

תשובה: אינו אלא הכשר מצוה

ס) מי שנתן רה"ג שלו לכהן, האם יש ענין לקנותם ממנו כדי לעשות מהם ציצית?

תשובה: יש עושין כן {עי' פרק זה נר"ל ס"ק מ"ז}

סא) האם יש ענין לכהן המקבל רה"ג לעשות מהם ציצית?

תשובה: יש עושין כן

סב) מי שרוצה לעשות ציצית, האם יש ענין ללכת לקנות מכהן רה"ג, או שהענין של "כיון שנעשה בו מצוה חדא וכו'" הוא רק במי לו רה"ג מכבר?

תשובה: רק במי שיש לו

סג) הגוזז צאנו בארץ ישראל, האם יכול להביאו לחו"ל לתתו למכירי כהונה שמה?

תשובה: לכאור' יכול

סד) הגר בחו"ל ומינה שליח לקנות בשבילו ה' כבשים, אם יש לו ההזדמנות לקבל הרה"ג בחו"ל ולתתו שמה לכהן, האם זה יותר טוב ממה שימנה שליח בארץ ישראל כדי לתתו בשבילו?

תשובה: יתכן שאין נ"מ

סה) אם אחרי שקיים מצוות ראשית הגז, מצא כבשים שצמרם יותר יפה, האם יש לקנותם כדי להתחייב עור הפעם בהמצוה?

תשובה: כרצונו

סו) מי שרוצה לקיים מצוות של מתנות כהונה, האם יש מקום להדר כרבי אלעאי ולא לקחת כבשים טעונים מגוי ולא לעשותה בשותפות?

תשובה: כן

פרק פ' ראשית הגז

- א.** ביום י"א ניסן תשנ"ה נסע לקיים מצוות ראשית הגז וקודם שקיים המצוה כתב לאחראי שיברר ויכין כמה דברים.
נדפס להלן בעזה"י.
- ב.** תחילה קנה ה' כבשים ואח"כ הגביה את כולם.
כדי שיהי' שייך לו. וראה להלן ברשימה, שמרן אמר שקונה רק לזמן.
- ג.** גוזז הכבשים היה גוי.
ומרן העדיף שהגוזז יהיה יהודי אך היה לא מומחה, ועי' ד"א פ"י ס"ק ס"ב, ס"ה, דגוי כשר.
- ד.** אחרי גזיזת ה' הכבשים הניחו את כל ראשית הצמר (כמפורט בהוראות להלן סעיף י"ד) בשק, והגביה השק ונתן לכהן, וגם הכהן הגביה.
עי' להלן ברשימה אות ט"ז.
- ה.** אח"כ בירך שהחינו על פרי חדש.
עי' ד"א פ"י מביכורים סק"א. ועי' מה שצויין להלן ברשימה אות י"ז.
- ו.** השתדל שהכהן יעשה מהצמר ציצית, ואחרי שעשו ציצית, קיבל לעצמו ציצית והשתמש בזה.
עי' ד"א פ"י מביכורים ס"ק קכ"ד.

מרן מברר שהמוכר אינו שוטה, ובודק את הכבשים לראות שמשקלם ראוי ושהם נקבות וצבע הצמר לבן.

קונה מהבעלים את הכבשים גם בהגבהה.

רשימה שכתב לאחראי, נמסר מר"א ליברמן. את הציונים לדרך אמונה (המובאים בתוך הסעיף), הוסיף מרן כששלח לחמיו מרן הגר"ש את הרשימה כשקיים חמיו בשנת תשס"ד את המצוה ברוב עם.

ד. הכבשים יהיו בני כבשים ולא מכלאים (פ"י סק"נ).

שם מבואר דראשית הגז נוהג בכלאים, וי"א דאין נוהג.

ה. החמשה כבשים אנחנו קונים ממנו שיהיו שלנו עד אחר שיגמרו לגזוז כולן ולתת לכהן ואח"כ חוזרין הכבשים להמוכר (ולכן אפשר לקנות במחיר קטן).

ע"י בד"א פ"י מביכורים ס"ק צ"ט. דאין ליתן הראשית הגז עד שיגמור לגזוז ה' רחלות.

ו. טוב שהכבשים יהיו בגיל ביניים שגזתן ארוכה יותר משל טלאים קטנים, וגם שגדלו בתזונה בריאה שצמרן חזק וגמיש כי צריך שיהא ראוי לבגד (הט"ז).

ברמב"ם שם מבואר "לא יתן לכל אחד ואחד פחות ממשקל חמש סלעים מלובן כדי בגד קטן".

א. מוכר הכבשים לא יהיה גוי ולא קטן (פ"י סק"ב וסק"ד).

בדרך אמונה ס"ק ס"ב מיירי בלקח צמר מגוי, ובס"ק ד' מביא דחש"י פטור.

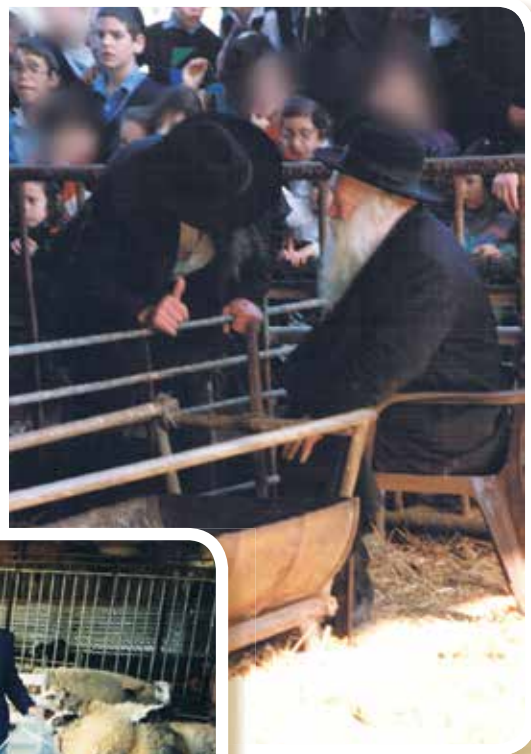
ב. יקנה כבשים מסוימים ונקנה אותם בכסף והגבהה לפני התחלת הגיזה.

ע"י שו"ע יו"ד ס' שליג ס"ט. ומה שכתב 'מסוימים', כוונתו רגילים.

ג. ראוי שכל החמשה כבשים יהיו נקיבות (שלא יהיה חשש בכורות וגם שצמרן טוב יותר) וגם יהיו כולם לבנים (ולא נוטה לצהוב) ולא צבע אחר (פ"י סקכ"ו צה"ל ס"א וס"ק ק"כ).

וראה פרטים נוספים ברמב"ם פ"י מביכורים ה"ד וד"א שם דין צמרן קשה ואינו ראוי ללבישה.

הגוזז גוי. מרן ממתיך שיסימו לגזוז, בצד מוכן השקית להכניס בה את ראשית הגז, ניתן להבחין שגוזזים בציד הכבש תחילה ולא מהגב ובטן, על פי הוראת מרן. ניתן לראות הרבה מבני המשפחה שבאו אז עפ"י רצונו.

י. הגוזז יהא מומחה ובקי במלאכתו ובפרט אם גוזז ע"י מכונה חשמלית שלא יפצע את עור הכבש.

לכאז' נראה טעם מרן, משום צער בעלי חיים, וראה עוד בד"א סוף פ"י מביכורים דין חיוב ראשית הגז בתולש צמר מהבהמה.

יא. הכהן לא יסייע בגיזה כלל אבל הבעלים יכול לסייע ואם לא יזיק כלל כדאי שהבעלים יתחיל הגיזה (פ"י סק"ד).

כי הכהן הרי פטור ממצות ראשית הגז, ולכן לא יסייע, ומה שהורה מרן שהבעלים (דהיינו קונה הכבשים) יתחיל בגיזה, כנראה משום שהמצוה עליו, וע"ע ברמב"ם פ"י מביכורים הט"ו ראשית הגז מצותו בתחילה וכו'.

יב. שיעור ראשית הגז הניתן לכהן הוא לא פחות ממשקל מאתיים גרם צמר ודוקא אם זה אחד משישים מכל הגיזה אבל אם אינו אחד משישים יש להוסיף עד שיהיה אחד משישים (סקק"ז וסק"ח).

ז. כל כבש מהם יהיה משקל צמרו לא פחות מארבע מאות שמונים גרם (סק"צ).

עי' ד"א שם סק"צ מפרט את חשבון משקל הצמר הנצרך.

ח. טוב שיהיה הגוזז ישראל ולא אפיקורס ולא מחלל שבת כדי שיהיה ראוי להיות שליח שלנו (בה"ל ד"ה ליתן).

ועי' בד"א ס"ק ס"ב שגוי כשר, אמנם מרן החמיר שיהי' ישראל כדי שיהי' ראוי להיות שליח כדמפרש ואזיל, ובבאור ההלכה שם ריש הפרק.

ט. טוב שיגוזז בתחילה בצדדי הכבש (ולא מהגב ולא מהבטן) כי זה הצמר המובחר, וטוב שיגוזז בחיתוך אחד כדי לקבל גיזה ארוכה ככל האפשר.

עי' בפרק י' מביכורים ה"ד ובבה"ל ה"ה ד"ה זיכה. והטעם הוא כדי שיהיה ראוי לבגדי כהונה, שהרי הצמר הוא מתנה לכהן ללבוש ממנה.

מרן מסייע להכניס לשק את הצמר השייך לו - הצמר שלו.

מרן מוגיבה את שק הצמר ונותנו לכהן העומד מולו.

ע"י ד"א פ"י סק"א אם יש בעצם ההפרשה מצוה, ובס"ק צ"ט שהחיוב רק אחרי שגמר לגזוז כל החמש רחלות.

יז. להכין פרי לשהחיינו (כדאי שגם הכהן יצא בברכת שהחיינו) (פ"ב מתרומות סקמ"ט).

ראה עוד בפרק י"א מביכורים הלכה ה' בבהה"ל ד"ה וחזור, בענין להוציא את הכהן בשהחיינו במצות פדיון הבן.

יח. אחר שגמרנו המצוה מחזירים להמוכר את הכבשים ואת שאר הצמר הנשאר (וא"צ לעשות המוכר קנין חדש בהכבשים כי לא מכר לנו רק לזמן, אבל בהצמר אם רוצה שיהא שלו צריך לעשות קנין חדש).

יט. טוב שהכהן יעשה מהצמר ציצית.

ע"י ס"ק קכ"ד. הואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה ליתעביד ביה אחרית.

יג. כדאי להוסיף קצת על השיעור שיהיה בריוח מרובה.

ע"י שם ובבהה"ל הלכה א' ד"ה ואין.

יד. אחר שיגזוז את הראשית כשיעור הנ"ל יפרישנו מן הצד שלא יתערב עם אחרים ואח"כ יגמור לגזוז את כל החמשה כבשים (ה"א).

ע"י דרך אמונה פ"י סק"א דיש אומרים שאחרי שהפריש, חל ואין יכול לחזור בו, ולכן רצה שיפרישנו מן הצד ולא יתערב.

טו. ראוי לברר כמה זמן יקח גיזת כל החמשה כבשים.

ע"י בהט"ז ובד"א ובבהה"ל שם.

טז. אחר שגמר לגזוז החמשה כבשים נפריש את הראשית לשם ראשית הגז וניתן לכהן את הראשית (סקק"ה).

מירן מברך
שהחיינו על
פרי ומוציא
גם את הכהן
העומד לצידו.

פרק ע"ה
שילוח הקן

א. נוהג שלא לברך בקיום מצוה זו.

ע"י מש"כ מרן בשיח השדה ח"ג חולין קמ"א ב' ד"ה ובענין.

ב. קיים המצוה כמה פעמים בביתו, ואף אמר לכמה שלא מצאו זיווגם וכן שלא זכו להיפקד בזרש"ק, לקיים המצוה, שהיא סגולה.

ע"י יו"ד סי' רצ"ב ס"ג ובש"ך סק"ו דגם ברשות היחיד יש מצות שילוח הקן, כי אינו מתכוין לזכות בה, ולא הוי מזומן, ע"י במדרש דב"ר פ' ו' אות ו'.

ג. דעתו שדי להגביה ביצה אחת ואין צריך ב' ביצים.
וכדתנן חולין ק"מ א'.

ד. כמדומה שקיים המצוה ע"י שנענע חפץ וגרם בכך שהיונה תיבהל ותעוף, ולא תפס היונה בידו ושילחה.

הרמב"ם פי"ד משחיטה ה"ה כתב אוחז בכנפיה ומפריחה, וכבר כתב החזו"א סי' קע"ה סק"ב שהוא לאו דווקא. (ואמנם יש שכתבו לפסוק כלשון הרמב"ם, ע"י מה שציין בספר שלח תשלח סעיף ה' בשם ערוך השולחן וחת"ס בשו"ת סימן ק').

ה. דעתו שאפשר לקיים את המצוה הרבה פעמים

באותם ביצים, אם המקיים את המצוה הפקידם קודם לכן.

ודלא כדעת מרן הגרי"ש אלישיב המובא בס' שלח תשלח. וכן עשו בכולל חזון איש וכדלהלן.

מובא בספר "אורחות רבינו" יורה דעה, וזה לשונו: היה זה בכולל חזו"א לפני יובל שנים, ויונת בר בנתה קן על פלורסנס רחב (תאורה חשמלית) ונתעוררה שאלה אם הקדש זוכה אם מקרי מזומן, ולמעשה הלומדים בכולל שהיו שם קיימו בה מצות שלוח הקן בלי ברכה, ובאמצע היום, זה אחר זה ראשון עלה על סולם הפריח את האם בלי לתופסה ביד וזכה בביצים הפקידם והחזירם. כשהאם חזרה עליהם אחר קיים את המצוה. וכך קיימו כמה את המצוה, כמה מהם נפקדו באותה שנה בבנים זכרים שלש מהם ידועים לי ביניהם הגר"ח קנייבסקי שליט"א ואמר לי הגר"ח"ק שמזה שנולדו לאברכים בנים בזכות מצות שלוח הקן שה' ביום אין זו ראייה שהנקבה יושבת ביום ולא בלילה וסתירה למחבר הנ"ל משום שאפי' לא קיימו את המצוה (מחוסר ידיעה כנ"ל) אבל כונה טובה ורצוי' היתה להם לקיים את המצוה ונתן להם הקב"ה שכרם בנים, וכן כל אלה שמקיימים את המצוה בתור (ביונת הבר) ביום (מחוסר ידיעה) הקב"ה משלם להם שכרם מאחר שכונתם טובה.

נקבה ישנם וטרינרים שלא ממליצים לעשות זאת מכיון שישנה סבירות שהאתון תפיל ויצא שכרו בהפסידו.

יג. יש ליתן את הדעת שכשאדם רוכש אתון אזי מזונותיה עליו והוא צריך להקפיד להאכיל אותה לפני שהוא אוכל (אפשר גם ע"י שליח), ובכך מרוויחים עוד מצווה ונתתה עשב לבהמתך ואכלת ושבעת.

יד. כשמגדלים אתון יש להזהר בכמה דברים: שלא לחרוש בשור וחמור, שלא לחסום פיה בשעת חרישה, שלא לצערה ולפרוק משאה, ושל להאכילה חמץ בפסח, ואם נזהרים בכל אלו מרוויחים את מצוות אלו.

טו. כמו"כ יש להקפיד שהמגדל יהיה שו"מ בכדי שלא יעשו באתון מלאכה בשבת שאדם מצווה על שביית בהמתו ואם לא מקפידים על דברים אלו נמצא שיצא שכרו בהפסדו והוא מצוה הבאה בעבירה.

טז. לאחר שהאתון המליטה יש להשגיח על העייר בשבע עינים שלא יטרף או ימות וכבר היו דברים מעולם.

יז. לאחר ההמלטה יש להיזהר שלא להשתמש בעייר כלל משום שהוא קדוש ולכן אין להשען או לרכב עליו או לעבוד בו.

יח. לכתחילה מצוה מן המובחר לפדות את החמור עד שבעה ימים מלידתו גם משום זריזין מקדימים למצוות וגם משום שחוששים שמא ייאנס ולא יוכל לקיים את המצווה (י"ט ט"ז ימות וכדו').

יט. י"א שניתן לפדותו מיד ביום הראשון וא"צ לחשוש שמא לא כלו לו חודשיו (רוב בהמות וכו'), אבל אם יודעים שעדיין לא כלו לו חודשיו יש להמתין ליום השמיני מהלידה.

כ. ניתן להמתין עד ל' יום ולאחר ל' יום משמע מהטור ומהשו"ע שצריך לפדותו עד שימות אמנם י"א שלאחר יום עובר עליו.

יט. לפני הפדיון יש להתנות שאם השה ימצא טריפה אזי העייר יפדה בשווי הטרפה משום שבדר"כ שווי טריפה של כבש שווה יותר מחמור קטן.

כ. יש לבדוק שהשה בו פודים את החמור שהוא לא בכור ושלגוי אין בו שותפות.

כא. את החמור ניתן לפדות בשבט או בשבט עיזים וא"צ להקפיד אם הוא זכר או נקבה גדול או קטן ואפי' בעל מום, אבל לא טריפה.

כב. נהגו לקשט את החמור בקישוטים משום חיבוב מצוה, אמנם יש להזהר שלא להכביד עליו יותר מדאי שלא ימות וכן בכדי שלא לעבור על איסור עבודה וכן משום צער בעלי חיים.

כג. אם אין לו שה יכול לפדות בכל דבר שירצה אולם יש להקפיד שיהיה בשוויו ולא פחות ובלבד שהחמור יהיה שווה לפחות 14.4 גרם כסף טהור ואם שווה פחות מכך לכתחילה יפדה בשווי של 20 גרם כסף טהור

כד. לפני הפדיון על הכהן לברר כמה דברים: שהוא ראשון לאימו, שלא הפילה, שלא נולדה יחד עימו נקיבה, שאין לכהן או ללוי שותפות בחמור, שאין לעכו"ם שותפות בו או באימו.

לפני הפדיה הכהן מצביע על החמור ושואל את הבעלים חמור זה שלך הוא היש לך בו שותפות כהן או לוי?

א. האופן המהודר ביותר לקיים את מצוות פטר חמור הוא לרכוש את האתונות לפני כניסתם להריון דאל"כ נכנסים לספיקות האם ניתן לקיים את המצווה באופן המועיל ביותר וי"א דאם האתון כבר המליטה כבר אין אפשרות לרכוש אותה מכיון שהחיוב כבר חל על המגדל והוא לא יכול למכור את המצוה אמנם יש לכך פתרונות (לדוג' שיקבל את החמור במתנה ע"מ לפדותו) אבל הם לא מוסכמים לכו"ע ולכן מומלץ ביותר לרכוש קודם העיבור.

ב. יש לדעת שזוהי אחת המצוות הנדירות ביותר שהיא מדאורייתא גם בזמן הזה לכו"ע ודבר מחייב שבעתיים להזהר היטב בפרטי המצווה.

ג. כשבאים לרכוש אתון יש להקפיד על כמה דברים: ראשית יש לרכוש ממגדל יהודי שומר תורה ומצוות נאמן שמעיד על כך שהאתון לא נתעברה מעולם ואפי' לא הפילה. י"א אומרים שישנם סימנים לבדוק האם האתון היתה בעבר מעוברת כגון לבדוק בדדיה האם הם בצבע וורד, שאם הם בצבע וורד זהו סימן שנטענו בחלב, שבדרך כלל לפני ההמלטה מגיע חלב, ואם יש חלב סימן שהיתה בהריון אמנם א"א לסמוך על סימן זה מכיון שיתכן שאתון זו נתעברה אך הפילה את עוברת קודם הזמן שנטענת בחלב וא"כ סימן זה לא משקף את המציאות בצורה וודאית. כמו"כ ישנו סימן נוסף לבדוק בחניכיים אבל לכך צריכים מומחה וגם זה אינו סימן וודאי. ומשיחות עם וטרינרים הוברר שאין אפשרות לבדוק בוודאות האם הייתה מעוברת אם לאו וכפי שזכר לעיל שזוהי מצווה מדאורי' לכן יש לדקדק היטב אם היתה מעוברת.

ד. יש לדעת שלא מצויים הרבה מגדלי אתונות יהודיים וזהו שוק ששייך בעקר לערביים ולכן הקושי במציאת האתון "מהודרת" שעונה על כל התנאים גדל שבעתיים (היהודים שכן מגדלים אתונות עושים זאת בד"כ לצורך המצוה ומחירן מרקייע שחקים).

ה. בשעת המכירה יש להקפיד לעשות קנין שמועיל מדאורי' כגון סודר או חצר ויש להיוועץ תחילה עם רב הבקיא בהלכות קנינים מכיון שישנם כמה פרטים שצריכים ליתן עליהם את הדעת כגון בקנין חצר יש לברר קודם הקנין האם השטח שייך בוודאות למוכר מכיון שפעמים רבות מדובר בחוות גידול וכדו' ששייכים למנהל המקרקעים וא"כ לא ניתן לעשות כך קנין חצר וכו'.

ו. אם רוצים להכניס שותפים נוספים לאחר הקנין יש להקנות להם באופן המועיל כגון קנין סודר או הגבהה (של האתון).

ז. בהכנסת שותפים יש ליתן את הדעת שלא יעברו את שווי החמור דהיינו שצריך שלכל שותף יהי מינימום שווה פרוטה באתון.

ח. כשמצרפים שותפים יש להקפיד ולברר שהם לא פטורים מהמצווה (כהנים, לוויים) דאל"כ הם יכולים להפסיד לכולם את המצווה משום שהם פטורים את החמור מפדיה.

ט. מאכל האתונות הוא שחת, אתון אוכלת במוצע כ-6 ק"ג שחת ביום.

י. זמן העיבור של האתון הוא כ-12 חודש.

יא. יש להזהר בשעת הטיפול באתון שלא להתקרב אליה מאחור מחשש לבעיטה מסוכנת (זוגייה) - ונשמרתם.

יב. לגבי בדיקת אולטרא סאונד בכדי לדעת האם מדובר בזכר או

והבעלים עונים: מחור זה שלי הוא ואין לי בו שותפות כהן או לוי או גוי.
הכהן שואל: שמא ילדה אימו ולד אחר או הפילה לפניו או המליטה נקיבה עימו?

והבעלים עונים: זה פטר חמורי ולא ילדה ולא הפילה אימו לא עימו ולא לפניו

ושואל הכהן: במאי בעית טפיי? בפטר חמורך או בשה דמחיבת לפדות בו?

והבעלים עונים: בפטר חמורי.

כה. לפני הפדיון בעל החמור צריך להגביה את השה לשם הפרשה (ואם אינו יכול אי"ז מעכב)

סדר הפדיה:

אומר ליקבה"ו ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו על פדיון פטר חמור.

לאחר ברכת הפדיה יברך שהחיינו על פרי חדש או על בגד חדש.

ויתן את השה לכהן ויאמר: הנה לך השה בפדיון חמורי

ויאמר הכהן קיבלתי ממך השה הזה לפדיון פטר חמורך והרי הוא פדוי מעכשיו כדת משה וישראל ואתה כשם שזכית למצות פטר חמור כן תזכה לקיים כל המצוות האמורות בתורה אמן.

כו. לאחר הפדיון החמור ושה חולין גמור ויכול לעשות בו מה שירצה.

כז. אם נמצא השה טריפה י"א שיצא ידי חובה בכך שנתן לכהן את שווי השה וי"א שלא יצא יד"ח וצריך לחזור לפדותו בשה אחר ואם נמצא ספק טריפה יפדהו שוב אך אינו מחויב ליתנו לכהן.

כח. חסידים ואנשי מעשה נהגו לקנות את השה בחזרה מהכהן בכדי לקיים בו מצוות שחיטה, זרוע לחיים וקיבה, לחלק את הבשר לת"ח ולעשות מהעור קלף וציצית מהצמר, כפי שמובא המנהג לעשות כן בירושלים עיה"ק (כן מובא בספר נהר מצרים).

וכמבואר בגמ' דבר שנעשתה בו מצוה אחת תעשה בו מצוה נוספת.
כט. איתא בתוספתא: "כל המקיים מצוות פטר חמור מעלה עליו כאילו קיים מצוות בהמה טמאה כולה"

ומבאר הדרך אמונה רוצה לומר כאילו נצטווה לפדות כל בהמה טמאה ופדה כולם

ל. מובא בשדי חמד שמצווה שנעשית ע"י אפי' ע"י הרבה שותפים מעלה עליו כאילו עשאה כ"א כולה לבדו.

לא. אם מת החמור לפני הפדיה יש לקברו וא"א לפדותו אמנם לפי הטור (הוכחת הפירשה) מועיל בו פדיה גם לאחר שמת.

לב. מצוות פטר חמור היא סגולה לחשוכי ילדים.

לג. המקיים מצוות פטר חמור נחשב לו כאילו נתענה 6500 תעניות.

עריפת פטר חמור

א. מצוות פדיה קודמת למצוות עריפה, ואפי' למי שכבר קיים בעבר מצוות פדיה ורוצה לקיים כעת מצוות עריפה.

י"א דמי שכבר קיים בחייו מצוות פדיה יכול לערוף.

ב. אם אינו יכול בשו"פ לפדות מחוייב לערוף כמו"כ אם הבעלים אינם רוצים לפדותו וליתנו לכהן מחויבים לערפו.

ג. נח' הפוסקים מאימתי זמן עריפת פטר חמור : י"א שמצוות עריפה מתחילה רק משלושים יום ללידתו, וי"א שיכול לערפו כבר ביום לידתו.

ד. סדר העריפה הוא כמו בפדיה - הכהן שואל את הבעלים האם חמור זה שלך והאם הוא ראשון לאימו וכו' כבסעיף כד.

ה. נח' האם מברכים בשם ומלכות והנכון לברך בלא שם ומלכות .

ו. נוסח הברכה: בא"י אמ"ה אקב"ו על עריפת פטר חמור.

ז. אין מברכים שהחיינו על מצות עריפה

ח. יכה את החמור בקופיץ או גרזן על ערפו (כנגד צווארו וי"א כנגד פניו), ויתז ראשו בהכאה חזקה עד שימות ויזהר שלא להוליך או להביא את הגרזן.

ט. לאחר העריפה צריך לקוברו כולו ואין לשורפו משום שאסור בהנאה.

מוגש באדיבות אגודת מצוות נדירות

באגודת מצוות נדירות משתדלים מאד להקפיד על הנקודות שהובאו למעלה בכדי שקיום המצוה יעשה על הצד הטוב ביותר.

מקורות: שו"ע סי' שכ"א, ילקוט פטר חמור, כנסת אהרן, ויברך כל בשר. מצוותיך שעשועי.

טל' 02-3132613

אגודת מצוות נדירות שמה לעצמה מטרה להנגיש לקהל הרחב את המצוות הנדירות אשר אינם בהישג יד, כגון פטר חמור זרוע לחיים וקייבה כיסוי הדם וכו'. באגודה מקפידים על הדקדוק בפרטי עשיית המצוות באופן שיקוימו על הצד הטוב ביותר.

האגודה פועלת בהכוונתו ובהדרכתו הצמודה של הרה"ג אמיתי בן דוד שליט"א מח"ס שיחת חולין אשר פקיע שמיה במומחיותו בנושאים אלו.

כמו"כ באגודה ישנו דגש מיוחד על הגברת המודעות במצוות שניתן לקיימם בקלות ואין איש שם על לב, לדוגמא - עבוט, דהיינו לקחת משכון בכל הלוואה, שהיא מצווה דאורייתא ולדוגמא אדם שמלווה לחבירו סכום כסף אם הוא לוקח ממנו עט כמשכון (ואפי' אם סכום ההלוואה גבוה בהרבה משווי המשכון – העט אם המלוה מתרצה לכך סגי בהכי) אזי המלווה מקיים מצווה מדאורייתא. ואומר הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל שאפי' אם המלווה לוקח את העט ומחזיר מיד ולוקח שוב ושוב מקיים בכל פעם ופעם מצווה מדאורייתא וכך היה נוהג לעשות. וזוהי דוגמא למצוה שניתן לקיימה בקלות ולא ידועה כ"כ.

כמו"כ בתשלום לפועל על עבודתו בו כיום אדם מקיים י"א מצוות !! וכשאדם מסתפר עפ"י ההלכה מקיים ה' מצוות וכשנותן צדקה י מצוות, כמו"כ ניתן לקיים י"א מצוות בשמירה על הראיה או על המחשבה. אמנם אם לא אומר בפירוש קודם המצוה שמתכון עכשיו לקיים מצווה פלונית לא נחשב לו ולכן חשוב ביותר לדעת לפני קיום כל מצוה ומצוה אילו מצוות מקיים בעשיית מעשה זה ולכווין בעשייתו.

באגודה ניתן לקיים את המצוות הבאות:

ראשית הגז / פטר חמור / זרוע לחיים וקייבה / כיסוי הדם /
מעקה / שילוח הקן / לקט שכחה ופאה / מצוות התלויות
בכרם / סימני בע"ח טהורים / עבוט / ספר תורה /

שטר שותפות במצות פדיון פטר חמור

בין צד א':

הנהלת מדרש בכורי יוסף יכב"ץ ואגודת מצוות נדידות:
הרב אמתי בן-דוד יצ"ו והר"ר ישראל מאיר יפרח יצ"ו

לכין צד ב':

הר"ר _____ ב"ר _____ למשפחת _____ יצ"ו, המתגורר ב _____
בעיר _____ יע"א, טלפונים _____ תקשורת נוספת _____,
המצהיר בזאת שהוא גדול ובן ישראל (ולא בן או בת כהן או לוי), ומסכים שאם לפי האמת אחד מתנאי ההשתתפות אינו שייך
בו - הרי השתתפותו אינה תופסת כלל.

- בהיות וכולנו רוצים לקיים את מצות פטר חמור הנדירה ולקיים מצוות בוראנו ושלמות נפשנו ע"כ אנו מגלים דעתנו שרצוננו לעשות על הצד היותר טוב ויהי נועם ה' וגו'.
- שני הצדדים מעוניינים לקיים יחדיו את מצות פדיון פטר חמור כמו שציונו הקב"ה בתורה 'וכל פטר חמור תפדה בשה', וכמו שקבעו חכמינו ז"ל והפוסקים אשר מפייהם אנו חיים.
- צד ב' מסכים שכל תנאי ההשתתפות, הפסיקה ההלכתית, עלות ההוצאות, בחירת המקום, הזמן והנפשות הפועלות וכל העניינים הטכניים, ייקבע וייעשה ע"י צד א', בהנחיית הג"ר שלמה זעפראני שליט"א, דיין בי"ד ממונות הר-נוף, ירושלים. וצד א' סובר 'קיים לי' כשיטות הפוסקים שלאורם הלכנו בקיום מצוה זו וכל התנאים עפ"י משפטי והלכות תנאים.
- צד ב' ישלם לצד א' סך מאתיים וחמישים שקלים (250 ₪), שבהם הוא משתתף בהוצאות קניית האתונות וגידולם. וכן משתתף ברכישת השה בשיעור של לפחות כדי שווה פרוטה, וצד א' יקנה לו את חלקו בקנין סודר עם חתימת הסכם זה.
- צד א' ימסור למגדל סכום שיבקש עבור רכישת האתונות והוצאות הגידול והטיפול באתונות עד שיתעברו וכן במהלך עיבורם, ובחמור שיוולד וישמר על ידו עד ליום הפדיון.
- מצות פטר חמור הוא בתנאי שהאתון המליטה חמור זכר בר קיימא, והיה באם נולדה נקבה או שח"ו אירע נזק לאתון או שמת הפטר, אין הדבר באחריות האגודה כלל. (אמנם אם יהי' ביקוש מצד הציבור להמשיך ולגדל את הנקבה שנולדה [בתוספת תשלום] הדבר אפשרי).
- צד א' יקנה עבור כל השותפים שה כבשים או שה עיזים בריא וטוב, כדי לפדות בו את החמור במסירה לכהן שייבחר על ידו.¹
- הפדיון ייעשה בשה, אך יותנה מראש שאם הוא יימצא טרפה - תהיה הכוונה למפרע לפדיון בשווי החמור.²
- לאחר הפדיון - החמור יימכר בחזרה למגדל, והשה יישאר ביד הכהן ויישחט בעבורו על ידי אחד מלומדי מדרש בכורי יוסף.
- צד א' יודיע לצד ב' על זמן קיום המעמד עד חמישה ימים לפניו, באמצעי התקשורת שנכתבו בהסכם זה. גם אם צד ב' לא יופיע למעמד הפדיון, אין הדבר גורע כלום משותפותו בקיום במצוה.
- אם חס ושלום המצווה לא מתקיימת מכל סיבה שהיא או לא בצורה מהודרת הן מחמת המארגנים והן שלא מחמתם אין עליהם שום תביעה והוי מחילה.
- היות ויש מחלוקת האם בעל של בת כהן חייב במצווה, על כן כל מי שכלפי שמיא גליא שאשתו בת כהן, שותפותו לא חלה מעיקרא והכסף נתון במתנה.³
- כסף שניתן עבור קטן הוי מתנה לכל השותפים (כיוון שהוא פטור מהמצווה).⁴
- הכסף נתון למארגנים על דעת שהם שומרי חנם.
- שותף שיוצא מהשותפות מכל סיבה שהיא, הכסף נתון במתנה לשאר השותפים ושותפותו לא חלה מעיקרא.
- על כל זאת באו שני הצדדים על החתום בקניין גמור באופן המועיל ביותר, לאחר שקיבל צד ב' על עצמו את כל הכתוב בהסכם זה ובהערות.

ביום _____ לחודש _____ שנת _____

צד א': _____ צד ב': _____

אגודת מצוות נדידות

¹ בתור בהמת כהן היא פטורה מזרוע לחיים וקייבה (שו"ע סא כב). אם ירצה הכהן מרצונו לתת או למכור הבהמה לישראל לפני שחיתתה - נוכל לקיים גם מצות נתינת זרוע לחיים וקייבה.

² אמנם המגדלים המוכרים חמורים לצורך פדיון פטר חמור, מוכרים אותם במחיר יקר מאד ממחיר כבשים ועיזים, אך בשוק הכללי אפשר למצוא חמורים צעירים שמחירם שווה לערך שה.

³ דרך אמונה הלכות ביכורים פי"ב ס"ק צ"א.

⁴ דרך אמונה הלכות ביכורים פי"ב סק"א ונשאר שם בצ"ע עיי"ש, תשובות והנהגות ח"ה סימן ש"ג.

שטר שותפות במצות זרוע לחיים וקייבה

בין צד א':

הנהלת מדרש בכורי יוסף יכב"ץ ואגודת מצוות נדירות:
הרב אמתני בן-דוד יצ"ו והר"ר ישראל מאיר יפרח יצ"ו

לבין צד ב':

הר"ר _____ ב"ר _____ למשפחת _____ יצ"ו, המתגורר ב _____
בעיר _____ יע"א, טלפונים _____ תקשורת נוספת _____,
המצהיר בזאת שהוא גדול ובן ישראל (ולא בן או בת כהן או לוי), ומסכים שאם לפי האמת אחד מתנאי ההשתתפות אינו שייך
בו - הרי השתתפותו אינה תופסת כלל.

- בהיות וכולנו רוצים לקיים את מצות זרוע לחיים וקייבה ולקיים מצוות בוראנו ושלמות נפשנו ע"כ אנו מגלים דעתינו שרצוננו לעשות על הצד היותר טוב ויהי נועם ה' וגו'.
- שני הצדדים מעוניינים לקיים יחדיו את מצות זרוע לחיים וקייבה כמו שצינו הקב"ה בתורה:
- 'וְנָתַן לָכֶם ה' זֶרַע וְהִלַּחְתֶּם וְהִקְבַּחְתֶּם, וְכִמּוּ שִׁקְבָּעוּ חֻמֵּינֵי ז"ל וְהַפּוֹסְקִים אֲשֶׁר מִפִּיהֶם אֲנוּ חַיִּים.
- צד ב' מסכים שכל תנאי ההשתתפות, הפסיקה ההלכתית, עלות ההוצאות, בחירת המקום, הזמן והנפשות הפועלות וכל העניינים הטכניים, ייקבע וייעשה ע"י צד א', בהנחיית הג"ר שלמה זעפראני שליט"א, דיין בי"ד ממונות הר-נוף, ירושלים.
- וצד א' סובר 'קים לי' כשיטות הפוסקים שלאורם הלכנו בקיום מצוה זו וכל התנאים עפ"י משפטי והלכות תנאים.
- צד ב' ישלם לצד א' סך _____, שבהם הוא משתתף בהוצאות קניית הבהמה וצד א' יקנה לו את חלקו בקנין סודר עם חתימת הסכם זה.
- צד א' יודיע לצד ב' על זמן קיום המעמד, באמצעי התקשורת שנכתבו בהסכם זה. גם אם צד ב' לא יופיע למעמד, אין הדבר גורע כלום משותפותו בקיום במצוה.
- השותפות בבהמה היא באופן שלכל אחד יש חלק בכל הבהמה.
- אם חס ושלום המצווה לא מתקיימת מכל סיבה שהיא או לא בצורה מהודרת הן מחמת המארגנים והן שלא מחמתם אין עליהם שום תביעה והוי מחילה.
- היות ויש מחלוקת האם בעל של לוי חייב במצווה¹, על כן כל מי שכלפי שמיא גליא שאשתו בת לוי, שותפותו לא חלה מעיקרא והכסף נתון במתנה.
- כסף שניתן עבור קטן הוי מתנה לכל השותפים (כיוון שהוא פטור מהמצווה)².
- אין שום התחייבות לקבלת חלק מהבשר.
- הכסף נתון למארגנים על דעת שהם שומרי חנם.
- שותף שיוצא מהשותפות מכל סיבה שהיא, הכסף נתון במתנה לשאר השותפים ושותפותו לא חלה מעיקרא.
- על כל זאת באו שני הצדדים על החתום בקניין גמור באופן המועיל ביותר, לאחר שקיבל צד ב' על עצמו את כל הכתוב בהסכם זה ובהערות.

ביום _____ לחודש _____ שנת _____.

צד א': _____ צד ב': _____

1 כה"ח מתנות כהונה ס"א אות ק"ה בשם הפר"ח.
2 דרך אמונה הלכות ביכורים פ"ב סק"א ונשאר שם בצ"ע עיי"ש, תשובות ונהגות ח"ה סימן ש"ג.

חולין סוף קכ"ט א'

בדין אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים והמסתעף למו"מ בגמרא

א. יש ג' בבות במשנה בדיני אבר ובשר המדולדלים.
א. כשהבהמה חיה - אינם מטמאים טומאת נבילות החמורה, אבל הם מקבלים טומאת אוכלין, ובלבד שחישב עליהם לאכילת נכרי ויוכשרו לקבל טומאה.
ב. נשחטה הבהמה - אינם מטמאים טומאת נבילות, לפי שאין השחיטה עושה ניפול, ונחלקו רבי מאיר ורבי שמעון האם הם צריכים הכשר.
ג. מתה הבהמה - האבר מטמא טומאה חמורה מדין אבר מן החי ולא מדין אבר מן המת, דמיתה עושה ניפול. והבשר טהור, דאין בשר מן החי מטמא. בסוף המשנה "רבי שמעון מטהר" ובפשוטו קאי אסיפא, דאם מתה הבהמה, רבי שמעון מטהר את האבר לגמרי מטומאה חמורה, אלא שהגמ' מוכיחה שודאי ר"ש לא קאי אסיפא. רב אסי משמיה דרבי יוחנן מבאר שרבי שמעון ס"ל שאוכל שאי אתה יכול שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל. מבינה הגמ' שרבי יוחנן קאי על הרישא, ודוחה דלמא טעמא דרבי שמעון התם הואיל ומעורה מעורה. אלא אומרת הגמ' שקאי אמציעתא, ודוחה דילמא טעמא דר' שמעון בההיא אי כדרבא אי כדרבי יוחנן. ומסיקה הגמ' שקאי על חלק מהסיפא, על בשר המדולדל כשמתה הבהמה.

מקשה למה לא ניחא לגמרא לפרש משום אוכל שאי אתה יכול להאכילו

ב. מבואר שכל דין במשנה שאפשר להסביר משום טעם אחר הגמ' לא רצתה לבאר אותו משום זה, ממילא אם רבי יוחנן ביאר את ר"ש במשנה משום אוכל שאי אתה יכול להאכילו, ודאי שלא פירש את ר"ש על הרישא או על המציעתא, כי אם דברי ר"ש קאי עליהם היה מבאר אותו באופן אחר.

הנה ברור שיש דוחק להעמיד את דברי ר"ש שמטהר שבסיפא על הרישא או על המציעתא, ורק אם אין בהם ביאור נצטרך להידחק. אך כאן הגמ' מקשה שאף אם נקבל שדברי ר"ש ארישא או אמציעתא מ"מ אין צריך לפרש משום החידוש שאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל, שאפשר לבאר באופן א. צריך להבין מאי קושיא דלמא רבי יוחנן לא ניחא ליה לפרש את דברי ר"ש כחידושים אלו ועדיף לו לבאר משום שאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל. וצ"ע.

ברש"י מבואר שהקושיא ממה שמחדש דין ודרשה

ג. רש"י כתב על הקושיא אם דברי ר"ש קאי ארישא, ודילמא טעמא דר' שמעון - "ולמה לקראלהכי". וכן במסקנא מעמיד "ומיהו קראלאיצטריך ליה אלא משום סיפא דאי משום רישא הא אית ליה טעם אחר כדאמרין". אם נפרש את דברי רש"י כפשוטם, הגמ' מקשה אין צריך דרשה לחידוש שאבר המדולדל טהור משום שא"א להאכילו לאחרים, שיש מקום ללמדו בלי דרשה, הואיל ומעורה אינו מקבל טומאה. אך צ"ב שהדרשה לא באה רק לדין אבר המדולדל, אלא גם לעצם העניין שאבר מן החי אינו מטמא טומאת אוכלין אף שאינו מעורה

שאי אפשר להאכילו לאחרים, א"כ אף שאין צריך קרא להכי מ"מ נלמד מעניינו גם לאבר המדולדל.

לכאורה מבואר בדברי רש"י שהקושיא שכל החידוש של רבי יוחנן בדברי רבי שמעון שחידש דין ודרשה "מכל האוכל אשר יאכל" הוא מכח שדברי ר"ש במשנתנו צריכים ביאור ועל כרחך שיש לר"ש דרשה מחודשת, ממילא אם יש ביאור אחר אין לחדש דין ודרשה את הפסוק לזה.

[ואי ר"ש קאי אמציעתא, כתב רש"י ד"ה ודלמא שמקשה מניין לפרש כן כשיכול לפרש שהוא משום דינים בהכשר אוכלין או גדרי דבר אחד. כאן רש"י לא הזכיר למה צריך את הדרשה, כיון שכאן מבארים משום דין אחר לגמרי שאינו במקרה שעליו הדרשה, אלא לדיני הכשר כלליים. וביאור הקושיא להנ"ל שדחוק לגמרא העניין של חידוש דין ודרשה גם כאן כלול עניין זה בקושיא, שעדיף לפרש באופן אחר שאין בו חידוש דרשה].

מקשה שדברי רבי יוחנן הם סוגיא ערוכה במנחות

ד. אלא שיש להקשות שדברי רבי יוחנן בדברי ר"ש הם סוגיא ערוכה במנחות ק"א ב' ובבכורות ט' ב' לגבי כל איסורי הנאה, הערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע ופטר חמור ובשר בחלב כולם מטמאים טומאת אוכלין ר"ש אומר כולן אין מטמאין טומאת אוכלין ומודה ר' שמעון בבשר בחלב שמטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לו שעת הכושר. אם כן הדין שר"ש מטהר אוכל שא"א יכול להאכילו לאחרים הוא דין מוסכם והדרשה נצרכת לזה, וכל הנידון בסוגיא הוא אם גם אבר המדולדל הוא מטעם זה או אחר. ממילא קשה אדרבה אחר שידוע שזו שיטת ר"ש מהיכי תיתי לדחות שגם סבר כרבי יהודה "הואיל ומעורה מעורה".

והרשב"א ד"ה דלמא, על הקושיא במציעתא כתב בתו"ד "אמאי דחיק ומוקי בהאי טעמא דלמא טעמיה וכו'" מבואר שס"ל שביאור רב אמי הוא דחוק. וצ"ב מאחר שזו שיטת ר"ש אמאי היא דוחק.

בגדר "לפני עיוור" שחשוב אינו יכול להאכילו

ה. יתכן לומר שהנה בסוגיא כאן יש חידוש שאין במנחות ובבכורות, ששם מיירי באיסורי הנאה ולכן הם אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, אך כאן הסיבה לא להאכיל לגוי אבר מן החי אינו משום איסור הנאה אלא משום "לפני עיוור". אדרבה יש להעיר מניין לומר שגם זה חשוב אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, שלפנ"ע הוא מעכב צדדי. והנה ידוע מה שחקרו רבותינו אם לפנ"ע הוא רק בנ"א לחבירו כעין איסור של עצה שאינה הוגנת, או שהוא איסור של "שותפות בעבירה" שהתחדש תוספת על כל איסור שאסור להשתתף בו באופנים ובגדרים של "מכשול לעיוור". אם לפנ"ע גדרו "שותפות בעבירה" אפשר לדון את זה אוכל שא"א יכול להאכילו, אבל אם זה רק איסור בנ"א לחבירו מניין להוסיף שאף איסור צדדי כזה מוגדר כ"א אתה יכול להאכילו". לכאורה רמז לזה רש"י ד"ה קרוי אוכל - לענין טומאת אוכלין ואבר מן החי "אין אתה יכול להאכילו לאחרים בהיתר" לומר שכדי להחשב אוכל צריך שיוכלו להאכיל אותו לאחרים בהיתר ולזה כל מעכב סגי, ואין צריך שיהיה חפצא של איסור. הביאור לכאורה, ששם אוכל הוא מכח מה שהוא ראוי לאכילה, ובדבר של איסור הוא מכח מה שיכול להאכיל אותו בפועל לנכרי, אך אם יש מעכב כל דהו כבר

החיתוך הזה שתמיד יש במתנות כהונה מספיק, והכהן לא צריך לעשות כלום וכוונת הגמ' שכיון שמספיק חיתוך וכיון שתמיד הלחיתוכה אין צריך שהכהן יעשה כלום.

ג. אמר לי הגאון רבי נועם יצחק סינאוני שליט"א, מנקה מומחה, שאף כשחותכים את הלחי וחולקין את הלשון לאורכה, שני הורידים שבצידי הלשון הסמוכים ללסת נשארים שלמים (עיין שו"ע ריש סי"ה). ממילא בהכרח שהפירוש עדיין יש לכהן חובה לחתוך אותם אלא שבזה כל הכהנים בקיאים.

קל"ד א'

ביאור הספק אם ילדה לפני הגירות או אחרי

א. דאמר רב חסדא וכן תני ר' חייא שמונה ספקות נאמרו בגר ארבע לחיוב וארבע לפטור קרבן אשתו. רש"י, ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים ספק משנתגיירה מביאה קרבן דספק איסור כרת הוא לאכול בקדשים עד שתביא כפרה דמחוסר כפורים אסור בקדשים וענוש כרת.

צ"ב שכל הספיקות בגר הם דברים שחוץ לגופו ומובן איך יש ספק מה קדם הגירות או לידת הבכור או גיזת הצאן. אבל איך יש ספק אם הגירות ילדה לפני הטבילה או אחרי.

ב. אולי אין זה כ"כ קושיא, כי ההריון והלידה זה נושא אחד וסדר הגירות זה עניין אחר, ולא תמיד האשה מקשרת את שני העניינים לזכור מה קדם למה. אבל כיון שזה נושא שיש בו עניין לדינא, אם ולד התגייר אגב, אמו שאו שדיניו כדיני גר קטן אגב אביו, ודאי שידקדקו בזה וצ"ע.

ג. לכאורה אפשר לדחוק שילדה בעודה במקווה, שמירה לטבול קודם שתלד, כדי שהוולד יהיה גר גמור אגב, וילדה במקווה ולא חששו אם תלד במים שלידת מים היא דבר שאין בו סכנה (ויש שרואים בו מעלה מצוי בבתי חולים), ולא ידוע אם יצא ראשו ורובו קודם שטבלה. וכיון שהדיינים עומדים במרום שאינם רואים אלא את ראשה, לא ראו מה קדם.

ד. אך יותר מרווח לומר שהתברר שיש ספק במקווה שטבלה לפני הלידה ולא הספיקה לטבול שוב, וטבלה אחר כך שוב, ממילא לא יודעים מתי נתגיירה.

אין מה שיחשיב אותו לאוכל. היינו שצריך סיבה להחשיב אותו כאוכל ולא איפכא.

מקור החידוש "בלפני עיוור"

ו. אלא צ"ב מניין לחדש את התוספת הזו שלפנ"ע מגדיר כ"אוכל שאי אתה יכול להאכילו", שיתכן שרק איסור הנאה שהוא בעצם האוכל ממש מבטל שם אוכל. אולי אפשר לומר שזו הדרשה שחידש רבי יוחנן שנתבאר לעיל בדברי רש"י באות ג'. וזו דרשה נוספת על הדרשה שממנה דורש רבי יוחנן שאיסורי הנאה אינם אוכל. ועיין בתו"כ על פסוק זה שיש כמה דרשות שנדרשות, אלא שהתו"כ הוא כשיטת רבי יהודה ולא כשיטת רבי שמעון, מ"מ נשמע מינה, שאפשר לדרוש כמה דרשות מאותו הפסוק. אלא שעדיין יקשה איפכא, שלפי ההגדרה של "שותפות בעבירה" למה צריך דרשה חדשה על "לפני עיוור". ויש לומר, שבלפני עיוור בלאו הכי יש כל מיני קולות, שאינו בחד עברא דנהרא, והמהרי"ל דיסקין כתב שכשהנכשל כופהו אין בזה איסור, ועוד קולות. ממילא לכל צד בגדר של לפני עיוור, יש מקום לומר שאין זה "אוכל שאי אתה יכול להאכילו" כיון שיש מקרים שאפשר להאכילו, ולכן צריך דרשה חדשה.

(עיין מהרש"א שלמסקנא איסור "פרוש" דרבנן אינו חשוב כאינו אוכל, ולדבריו להו"א שדברי ר"ש אמציעתא כן היה איסור דרבנן מבטל שם אוכל, וזה חידוש שלא נשאר למסקנא, ומ"מ הגמ' העדיפה את החידוש הזה מאשר את החידוש של רבי יוחנן ודו"ק).

קל"ג א'

ביאור עניין חוטין שבלחי

א. אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב חוטין שבלחי אסורים וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו מתנה, ולא היא אי בטיא מידב דייבי ואי לקדרה אי דמיחתך להו ומלח להו מידב דייבי. הביאור שנחלקו אם חוטי הלחי צריכים ניקור, ובזה יש שאין בקיאים, או שמספיק צליה או מליחה וחיתוך הורידים ובזה כולם בקיאים.

ב. יש להוסיף ידיעה חשובה בפשט הגמ', שהנה הלחי של מתנות כהונה היא כבר חתוכה מהראש, וגם משמע בדף קל"ב ב' שהיו רגילים לחלוק אותה לשתיים ולתת לשתי כהנים. וצריך לדעת האם

מאות תמונות
מרהיבות עין
להבנת כל סדר הקטורת

חיבור מדהים ומקיף של
פיטום הקטורת
והקטרתה

תורת
הקרבנות

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

בקרוב בעז"ה

לקראת לימוד מסכת בכורות בדף היומי והשב את העבודה בכורות

בכור בהמה טהורה
פדיון פטר חמור
מומי הבהמה העוף והבהנים
ומעשר בהמה

סדרת הספרים המפורסמת 'והשב את העבודה' בליווי תמונות המחשה מרהיבות
בחגניות הספרים המוכרות ובדוכני י. בלוי ובמוקדים ברחבי הארץ. בחו"ל: שירה ספרים

חדש

חדש

360
עמודים!!!

400
עמודים!!!

איזרו מקומן

לראשונה ניתן להבין כל פרט מהמשניות הנאמרות מידי בוקר
בתפילת שחרית בליווי תמונות על כל שלב
פותח שער לצעירים ומבוגרים לכלל פרטי סוגי עבודות הקרבנות
השונים חטאת עולה אשם ושלמים בכור מעשר ופסח

מחיר 60 ₪

מנחות היחיד חובה ונדבה

פרוט מרתק על כל שלבי ההכנה וההקרבה של מנחת
סולת, מנחת מרחשת, מאפה תנור חלות ורקיקין
מנחת הכהן הגדול [חביתין] מנחת חינוך שכל בהן חייב
להביא בתחילת עבודתו במקדש, חוטא קנאות ונסכים

ספר כפול 70 ₪ במקום 100 ₪

מנחות הציבור

מנחת העומר בחג הפסח,
שתי הלחם בחג השבועות,
ולחם הפנים מידי שבת

מחיר 60 ₪

קטורת

יצירת מופת על כל
סממני הקטורת
וסדר ההקטרה
בבית המקדש

מחיר מסובסד 60 ₪

יצירות מופת מרתקת בליווי מאות תמונות מרהיבות הספרים שסייעו לרבים להבין ולהתחבר לעבודת הקרבנות בבית המקדש

בני ברק: דרייפוס, חזו"א 34 ק"ג 24 שעות ביממה | יונה, סוקולוב 6 בחצר 03-6189607 | מודיעין עילית: הופמן, שאגת אריה 08-9298507
ירושלים: שרגא, המ"ג 31 052-7161760 | בית שמש: ישראלי, אמרי 052-7698113 | וינטרוב, רבינא 7 052-7626896
אופקים: לוי, האר"י 6 08-9921491 | צפת: אדרון, צה"ל 5 054-8475985 | אויסמך: שברון, שבטי ישראל 08-6188405 | הפצה ראשית לחנויות: קולמוס

מומלץ לתאם לפני הגעה למוקדי הרכישה. ניתן להזמין בתוספת דמי משלוח עד הבית אצל י. בלוי ספרים בחנות הדיגיטלית או 052-7647733. וכן בקבצי PDF בחנות הספרים של קול הלשון